

Nr 27

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nya författningsbestämmelser rörande tillverkning av och handel med fodermedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 april 1961 dagtecknad proposition, nr 140, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m., samt
2) lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel.

Förslagen är av följande lydelse.

1) Förordning

om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med fodermedel avses i denna förordning vara, som är lämpad att i oförändrad sammansättning användas för utfodringsändamål eller är avsedd att för sådant ändamål utbjudas till djurinnehavare och som icke, enligt vad därom är särskilt stadgat, är hänförlig till läkemedel.

Förordningen äger dock icke tillämpning å:

1. fodermedel, som framställes i jordbruket och därefter icke undergår annan behandling än som utan användande av kvarn sedvanligen sker i jordbruksdrift, såsom torkning, tröskning eller fläktning;

2. foderblandning, som för användning endast till egna eller omhändertämda djur beställes direkt av djurinnehavare och tillverkas med anlitande enbart av råvaror som tillhandahållas av denne;

3. oblandat fodermedel, som framkommit såsom biprodukt vid annat industriföretag inom landet än spannmålskvarn eller oljefabrik och som icke undergått särskild behandling för nedbringande av varans vattenhalt;

4. foderblandning som består enbart av hel spannmål;

5. koksalt.

Med specialämne avses i denna förordning ämne, vilket är avsett att tilläggas fodermedel och giva detta en ny eller ändrad egenskap som är ägnad att inverka på djurets tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga.

2 §.

Kungl. Maj:t äger förordna, att bestämmelserna i 3—10 §§ skola äga tillämpning, helt eller delvis, på yrkesmässig tillverkning av och handel med

fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur och fjäderfä.

Har förordnande som i första stycket sägs meddelats, skola jämväl 11—19 §§ i tillämpliga delar gälla.

Tillsyn över efterlevnaden av denna förordning utövas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (kontrollmyndighet). Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande må kontrollmyndigheten meddela förordnande som avses i första stycket beträffande visst eller vissa fodermedel.

3 §.

Vad i denna förordning stadgas om fodermedel skall i tillämpliga delar gälla vara som är avsedd att i oförändrat skick eller utan annan behandling än utspädning tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga men som varken är att anse som fodermedel enligt 1 § eller är att hänföra till läkemedel.

4 §.

Den som för avsalu inom riket tillverkar eller hit inför fodermedel, i fråga om vilket förordnande enligt 2 § meddelats, skall inom åtta dagar efter det förordnandet trätt i kraft göra anmälan om sin rörelse hos kontrollmyndigheten i enlighet med närmare bestämmelser som meddelas av myndigheten. Därest tillverkningen eller införseln påbörjas efter ikraftträdandet av sådant förordnande som nyss sagts, skall dylik anmälan göras senast åtta dagar före det varan första gången saluföres inom landet.

Vad i denna förordning sägs angående tillverkare gäller i tillämpliga delar även den som inom riket för avsalu förpackar fodermedel.

5 §.

Tillverkare eller importör är skyldig att, i den mån Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kontrollmyndigheten så föreskriver, förse förpackning vari fodermedel saluföres med uppgifter angående varan eller på annat sätt lämna köparen sådana uppgifter.

6 §.

I fråga om tran och tranemulsion, som saluföres såsom fodermedel, äger Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kontrollmyndigheten bestämma, att halten av visst eller vissa slag av vitaminer icke får underskrida viss myckenhet per viktenhet. I den mån så erfordras med hänsyn till möjligheten att kontrollera halten av visst eller vissa slag av vitaminer må föreskrift som nu sagts meddelas jämväl beträffande annat fodermedel, vilket uppgives innehålla vitaminer. För tran och tranemulsion må därjämte föreskrivas, att halten av fria fettsyror icke får överskrida visst värde.

7 §.

Utan tillstånd av kontrollmyndigheten må ej saluhållas eller försäljas vara, som avses i 3 §, eller fodermedel försatt med annat specialämne än vitaminer.

Vid meddelande av tillstånd som avses i första stycket må kontrollmyndigheten föreskriva villkor som skola gälla för tillståndets åtnjutande.

8 §.

Kontrollmyndigheten äger föreskriva, att fodermedel, vars bruksvärde helt eller huvudsakligen bestämmes av dess halt av specialämnena, må saluhållas och försäljas till förbrukare endast i slutna förpackningar.

9 §.

Beträffande fodermedel, som icke på grund av särskilt avtal står under strängare kontroll av svensk offentlig myndighet än som i allmänhet gäller för fodermedel av samma slag, må ej å förpackning vari varan saluhålles eller i annons eller reklam rörande varan angivas, att densamma står under kontroll av sådan myndighet.

10 §.

Det åligger tillverkare och importör att, i den mån kontrollmyndigheten så föreskriver, *dels* föra och på anfordran för myndigheten eller dess ombud förete sådana anteckningar över lager, tillverkning, inköp och försäljning av fodermedel och råvaror därtill som erfordras för kontroll över att bestämmelserna i denna förordning eller med stöd av densamma givna föreskrifter iakttagas, *dels* lämna myndigheten för kontrollen erforderliga uppgifter om sin rörelse.

11 §.

Kontrollmyndigheten eller dess ombud äger för tillsyn å efterlevnaden av denna förordning och med stöd därav meddelade föreskrifter *dels* erhålla tillträde till lokal vari tillverkning av fodermedel sker eller handelslager av fodermedel förvaras, *dels* taga prov av till försäljning avsedda fodermedel och råvaror därtill som förvaras i sådana lokaler. Den hos vilken prov tages är skyldig att lämna erforderligt biträde vid provtagningen. Tillverkare och importör är ej berättigad till ersättning för uttaget prov. Har prov tagits hos annan, är tillverkaren eller importören skyldig ersätta statsverket kostnaden för provet.

12 §.

Till täckande av kostnaderna för den fodermedelskontroll som utövas enligt denna förordning skall avgift gäldas av tillverkare och importörer enligt taxa vilken på förslag av kontrollmyndigheten fastställs av Kungl. Maj:t.

13 §.

1 mom. Med dagsböter straffes den som

1) underlåter att lämna uppgift som avses i 5 § eller uppsåtligen eller av oaktsamhet, som ej kan anses ringa, giver oriktigt eller ofullständigt innehåll åt sådan uppgift;

2) bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 6 eller 8 §; eller

3) bryter mot det i 7 § första stycket stadgade förbudet eller mot villkorsbestämmelse som meddelats med stöd av 7 § andra stycket.

2 mom. Har någon förövat gärning som jämlikt 1 mom. är belagd med straff, äger domstolen tillika förklara, att det varuparti som överträdelsen gäller ävensom gods eller penningar som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit skola helt eller delvis vara förverkade. Utgjordes egendom, som eljest skolat förklaras förverkad, av annat än penningar och finnes den ej i behåll, skall i stället värdet förklaras förverkat.

Förklaras vara förverkad, är även förpackning vari den förvaras förverkad.

3 mom. Med dagsböter straffes jämväl den som

1) uppsåtligen underlåter att fullgöra anmälningsplikt som avses i 4 § eller att föra anteckningar eller lämna uppgifter varom stadgas i 10 §;

2) uppsåtligen giver oriktigt eller ofullständigt innehåll åt anmälan som lämnats enligt 4 § eller åt anteckningar eller uppgifter som avses i 10 §;

3) bryter mot stadgandet i 9 §; eller

4) vägrar att lämna erforderligt biträde vid provtagning som avses i 11 §.
4 mom. Förövas gärning som i 3 mom. under 1) eller 2) sägs av oaktsamhet, som ej kan anses ringa, straffes med böter, högst trehundra kronor.
5 mom. Om straff för vägran att lämna tillträde för provtagning eller undersökning enligt 11 § stadgas i allmänna strafflagen.

14 §.

Vad som inhämtats av handling, som tillhandahållits på grund av stadgande i 10 §, eller vid undersökning enligt 11 §, må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med kontrollen avsedda ändamålet. Bryter någon häremot, straffes, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen, med dagsböter.

15 §.

Husbonde ansvarar för sådan i 13 § 1 mom. omförmäld förseelse, som förövas av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

16 §.

Brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 5 § eller 7 § andra stycket må ej av allmän åklagare åtalas utan medgivande av kontrollmyndigheten.

Brott varom förmåles i 14 § må, där det ej innefattar ämbetsbrott, av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

17 §.

Förverkad egendom tillfaller kronan.

18 §.

Har någon vägrat att lämna kontrollmyndigheten eller dess ombud tillträde till lokal för verkställande av undersökning eller provtagning enligt 11 § eller att på anfordran förete handling som avses i 10 § för kontrollmyndigheten eller dess ombud, eller underlåtit att i föreskriven ordning avlämna där avsedd uppgift, må myndigheten förelägga honom lämpligt vite.

Länsstyrelse äger utdöma vite enligt denna paragraf.

19 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna förordning meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av kontrollmyndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962, då kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel upphör att gälla.

2) Lag

angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel

Härigenom förordnas, att lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel skall upphöra att gälla med utgången av juni 1962.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel, vilken aldrig trätt i kraft, samt kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel skall ersättas av en förordning. Förordningen har givits formen av en fullmaktsförfattning, enligt vilken Kungl. Maj:t bemyndigas att inom viss ram utfärda föreskrifter rörande kontroll av fodermedel och vissa specialpreparat. Kontrollen är avsedd att utövas i stort sett enligt de principer som nu tillämpas. Tillverkare och importörer skall sålunda kunna åläggas att på förpackningar eller på annat sätt lämna uppgifter, som underlättar för djurinnehavare att bedöma varans kvalitet och lämplighet som foder för visst slags djur. Kontroll över att deklARATIONERNA är riktiga skall utövas av myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. I propositionen uttalas, att statens jordbruksnämnd, som nu utövar tillsynen, bör förordnas att tills vidare vara kontrollmyndighet med skyldighet att i vissa fall samråda med andra myndigheter. I förhållande till vad nu gäller föreslås emellertid vissa skärpta bestämmelser. Krav på tillstånd av kontrollmyndigheten skall sålunda kunna uppställas för rätt att försälja sådan vara som är avsedd att tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga, men som varken är att anse som fodermedel eller att hänföra till läkemedel. Detsamma skall gälla i fråga om fodermedel, som i syfte att medföra nyss nämnd verkan är försatt med specialämne. Tillsättning av vitaminer skall dock få ske utan tillstånd. Dessa bestämmelser avser att möjliggöra kontroll över användningen av hormoner, antibiotika och liknande ämnen för uppfödningssändamål. En nyhet är vidare att kostnaderna för kontrollen helt skall bestridas av tillverkare och importörer.

Det föreslås att de nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 juli 1962.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 660 av herr *Sjönell* ävensom nr 661 av herrar *Akesson* och *Jacobsson*, *Gösta*, samt i andra kammaren nr 789 av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Svensson* i Ljungskile ävensom nr 790 av herr *Nilsson* i Svalöv.

I motionerna I: 660 och II: 789, vilka är likalydande, hemställes *dels* »att riksdagen vid behandling av proposition nr 140 ville uttala att kostnaderna för fodermedelskontroll och provtagning liksom hittills skall stanna på statsverket. Skulle detta förslag inte vinna gehör, hemställes att kostnaderna för fodermedelskontroll och provtagning fördelas på tillverkare och importörer i förhållande till deras omsättning av kontrollerade fodermedel», *dels ock* »att i förslag till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel anges, att förordningen icke äger tillämpning å foderblandning, som beställes av djurinnehavare för användning till egna eller omhänderhavda djur, när *huvudparten* av råvarorna tilhandahålles av denne».

I motionerna I: 661 och II: 790, vilka jämväl är sinsemellan likalydande, hemställes »att riksdagen måtte antaga den i proposition nr 140 föreslagna förordningen om tillverkning av och handel med fodermedel med uteslutande av 13 § 2 mom. och 15 § och med viss ändring av bestämmelsen i 1 § om undantag för beställningstillverkning».

Det huvudsakliga innehållet i motionerna I: 660 och II: 789 återgives nedan under rubriken »Speciell motivering» vid »2 §.» och »12 §.».

I motionerna I: 661 och II: 790 yttras till en början allmänt om de föreslagna författningsbestämmelserna följande.

Frågan om kontrollen av tillverkningen och handeln med fodermedel har i åtskilliga år varit föremål för utredning. Det som mött svårigheter har därvid varit att på en gång tillgodose å ena sidan de statliga kontrollsynpunkterna och å andra sidan rättssäkerhetssynpunkten tillika med kravet, att handeln icke skall betungas med en alltför ingripande kontroll, ägnad att hindra företagsamhetens ändamålsenliga bedrivande eller utgöra en hämsko på utvecklingen på utfodringsområdet.

Det är att märka, att verksamheten på området genomgående bedrivs av ansvarsmedvetna företag och att några missförhållanden icke konstaterats. Företagen har också varit angelägna om att man lagstiftningssvägen ser till att sådana förhållanden upprätthålles, som är ägnade skapa förtroende till branschen bland kundkretsen inom jordbruket.

Olika meningar kan förvisso råda om den lämpligaste lagstiftningstypen för ett område som det förevarande. Mycket tyder på att en ur statlig synpunkt godtagbar lagstiftning skulle ha kunnat åstadkommas i enlighet med de principer, vilka kom till uttryck i 1938 års fodermedelslag, vilken aldrig trädde i kraft. Man har emellertid följt en annan linje. Medan nämnda lag byggde på civilrättsliga principer, har i den i propositionen föreslagna lagstiftningen tyngdpunkten lagts på en utvidgad statlig kontroll i förening med straffsanktioner. Även om den föreslagna lagstiftningen kan ingiva betäckligheter ur vissa synpunkter, har emellertid den valda lagstiftningstypen i sina huvuddrag vunnit anslutning av fodermedelshandelns representanter som en godtagbar kompromiss mellan olika synpunkter. I sin i propositionen givna slutliga utformning har lagstiftningen också blivit sådan, att rättssäkerhetssynpunkten blivit väsentligt bättre tillgodosedd än vad fallet varit i tidigare förslag. Departementschefen har nedlagt ett erkännansvärt arbete i detta hänseende. Det torde kunna förutsättas, att även tillämpningsföreskrifterna kommer att utfärdas i enlighet med de av departementschefen uppdragna riktlinjerna.

De detaljanmärkningar som ligger till grund för det i sistnämnda motio-
ner framställda yrkandet redovisas nedan under rubriken »Speciell motive-
ring» vid »2 §.» och »13—18 §§.».

Inledning

Vid 1931 års riksdag väcktes förslag om utredning angående kontroll å
handeln med fodermedel och konstgödsel. Sedan riksdagen begärt utredning,
på vilket sätt kontroll över handeln med fodermedel lämpligast borde ord-
nas, uppdrog Kungl. Maj:t samma år åt kommerskollegium och lantbruks-
styrelsen att gemensamt verkställa sådan utredning och inkomma med för-
slag i ämnet till Kungl. Maj:t.

Ämbetsverken avgav den 26 juli 1935 betänkande och förslag till lag an-
gående handel med vissa fodermedel samt till tillämpningskungörelse. Efter
remissbehandling av förslaget anbefalldes Kungl. Maj:t den 6 februari 1936
samma ämbetsverk att efter hörande av inspektören för de kemiska station-
erna avge förnyat utlåtande och förslag i ämnet. Sådant förslag avgavs den
18 september 1937. På grundval av de framlagda förslagen och avgivna re-
missyttrandena framlades i proposition nr 254 till 1938 års riksdag förslag
till lag om handel med fodermedel. Efter riksdagsbehandling antogs lagför-
slaget och lagen utfärdades den 30 september 1938 (nr 611). Därvid angavs,
att lagen skulle träda i kraft den dag Konungen förordnade.

Kungl. Maj:t uppdrog åt lantbruksstyrelsen att utarbeta förslag till till-
lämpningsbestämmelser. Innan dessa blivit färdigställda och således innan
lagen kunnat sättas i kraft, inträffade det andra världskriget, som nödvän-
diggjorde försörjnings- och regleringsföreskrifter på foderområdet av an-
nat slag än dem som fodermedelslagen innehåller. Sådana föreskrifter ut-
färdades i en rad olika krisförfattningar, enligt vilka regleringsarbetet på
området lades i statens livsmedelskommissions händer. Dessa författningar
möjliggjorde emellertid även upprätthållandet av en kvalitetskontroll på
fodermedelsområdet, och en sådan kontroll uppbyggdes även av livsmedels-
kommissionen.

Då de kvarstående krisförfattningarna på området sommaren 1950 slopa-
des, befanns det att 1938 års fodermedelslag icke borde sättas i kraft, innan
en allmän översyn av lagen företagits. I avbidan på en definitiv reglering
av frågan om kontroll över handeln med fodermedel utfärdade Kungl. Maj:t
den 29 september 1950 en som provisorisk betraktad kungörelse (nr 521)
om tillverkning av och handel med vissa fodermedel. Kungl. Maj:t upp-
drog samtidigt åt *lantbruksstyrelsen* och *statens jordbruksnämnd*, vilken då
hade efterträtt livsmedelskommissionen, att gemensamt utföra översynen
av 1938 års fodermedelslag och att till Kungl. Maj:t inkomma med de för-
slag, vartill översynen kunde föranleda. Kungl. Maj:t bemyndigade därvid
även ämbetsverken att vid uppdragets fullgörande anlita särskilda sakkun-
niga i erforderlig omfattning.

Ämbetsverken fann emellertid icke lämpligt att omedelbart igångsätta översynen. Sedan förkrigstiden hade nämligen både den teoretiska och den mera praktiskt betonade forskningen på fodermedelslärans och utfodringens område gjort mycket betydande framsteg. Genom krisförhållandena hade den praktiska tillämpningen av forskningsresultaten hämmats. Vidare tydde många tecken på, att de redan inträffade förändringarna i foderhandelsstrukturen — bl. a. den starkt ökade tillverkningen av kompletta handelsfoderblandningar — och i tekniken för tillverkningen av vissa fodermedel skulle göra sig gällande än kraftigare under de då närmast kommande åren. Man ville sålunda avvakta den utveckling och de förändringar inom branschen, som kunde förväntas efter avskaffandet av det fleråriga inhemska krissystemet på området och under inverkan av en friare och mera stabiliserad internationell handel. Sedan man från ämbetsverkens sida under den tid som gått efter det att utredningsuppdraget meddelades under hand följt utvecklingen på området, beslöt dessa i november 1954 att uppdraga utredningsarbetet åt en *kommitté*, bestående av professorerna E. Brunius vid statens institut för folkhälsan och Nils Olsson vid statens husdjursförsök i Ultuna samt tre representanter för vardera myndigheten, nämligen för lantbruksstyrelsen dess dåvarande ledamot lantbrukaren J. Daniel Svenson, överdirektören G. R. Ytterborn och numera pensionerade byrådirektören Helge Ryde och för jordbruksnämnden dess ledamot advokaten Ture Bengtsson samt numera byrådirektörerna Albert Andersson och Per Ekström. Att såsom ordförande leda utredningsarbetet utsågs Ytterborn. Myndigheterna beslöt vidare att bereda vissa organisationer tillfälle att genom var sin sakkunnig vara representerade i kommittén. I sådan egenskap deltog i utredningsarbetet

för Kooperativa förbundet avdelningschefen Ivan Ek, Stockholm,

för Svenska lantmännens riksförbund direktören Rolf Kjelldahl, Stockholm,

för Sveriges lantbruksförbund lantbrukaren Paul Larsson, Vendle, Dingtuna,

för Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening direktören i AB Carl Engström, Eslöv, Artur Mattsson, samt

för Föreningen Svensk trankontroll numera direktören i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Svalöv, Charles Wessman.

Under utredningsarbetets gång hölls överläggningar bl. a. med representanter för statens sakrevision.

I september 1957 avlämnade kommittén till ämbetsverken en *promemoria* med förslag till bestämmelser om kontroll över tillverkningen av och handeln med fodermedel. I vissa delar anmäldes inom kommittén avvikande mening från majoritetens uppfattning. I promemorian förklarade kommittén, att den inte ansett sig böra taga ställning till frågan om fodermedelskontrollens administrativa förläggning. I särskilda promemorior redovisades emellertid de synpunkter på denna fråga, som framförts av de i arbetet deltagande företrädarna för lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd.

Med *gemensam skrivelse*, dagtecknad för lantbruksstyrelsen den 6 februari och för jordbruksnämnden den 20 mars 1958, överlämnades kommitténs promemoria med därvid fogade handlingar till Kungl. Maj:t. Ämbetsverken uttalade, att kommitténs förslag till föreskrifter angående fodermedelskontrollen i huvudsak var ägnade att läggas till grund för statliga bestämmelser på området. Emellertid föreslogs vissa avvikelser från kommitténs förslag. Vidare uttalade sig ämbetsverken rörande frågan om vilken myndighet, som borde handha fodermedelskontrollen.

Över ämbetsverkens skrivelse med därvid fogade handlingar har efter remiss *yttranden* avgivits av statskontoret, kommerskollegium (som bifogat yttranden från rikets samtliga auktoriserade handelskammare utom den för Västergötland och norra Halland), statens sakrevision, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök (som bifogat yttrande från lärarkollegiet), statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens institut för folkhälsan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Föreningen Svensk trankontroll u. p. a., Sveriges fiskmjölsfabrikanters förening, Sveriges industriförbund (som bifogat yttrande från Sveriges kemiska industrikontor), Svenska bygdekvarnars riksförbund samt Hushållningssällskapens förbund (som bifogat yttranden från hushållningssällskapen i Östergötlands, Gotlands, Västmanlands och Norrbottens län).

Vidare har skrivelser i ärendet inkommit från Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, Deltafor aktiebolag och Svenska aktiebolaget Philips.

Sveriges speceri- och lanthandlareförbund samt Svenska kvarnföreningen, vilka beretts tillfälle att inkomma med yttrande, har ej avgivit sådant.

I skrivelse i januari 1959 har agr. lic. A. Frölich, Rimbo, på anförda skäl hemställt, att uttrycket »smältbart renprotein» måtte avlägsnas ur författningsbestämmelserna. Över denna skrivelse har efter remiss statens jordbruksnämnd avgivit utlåtande.

Inom jordbruksdepartementet har ämbetsverkens förslag översetts, varvid jämväl de utländska författningsbestämmelserna på fodermedelsområdet beaktats.

Därefter har inom departementets rättsavdelning den 30 november 1960 hållits ett *sammanträde* med representanter för lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens institut för folkhälsan, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening samt Sveriges kemiska industrikontor. Vid sammanträdet har med ledning av inom rättsavdelningen utarbetade utkast till förordning och tillämpningskungörelse rörande tillverkning av och handel med fodermedel dryftats frågor som huvudsakligen avser kontrollens omfattning och bestämmelsernas utformning ur teknisk synpunkt.

Vidare har medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen i en gemensam skrivelse den 30 januari 1961 föreslagit vissa författningsbestämmelser angående förbud mot användning av hormonpreparat i tillväxtbefrämjande syfte vid djuruppfödning samt mot försäljning av sådana preparat.

Inom departementet har härefter upprättats förslag¹ till dels *förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.*, dels ock *lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel*. Över sistnämnda förslag har inhämtats yttrande av lagrådet, som lämnat förslaget utan erinran.

Allmän motivering

I propositionen har till en början översiktligt redogjorts för innehållet i *lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel* och i *1950 års kungörelse om tillverkning av och handel med vissa fodermedel* (ändr. SFS 500/1953) ävensom för viss *utländsk lagstiftning* på området.

Härefter har under de särskilda rubrikerna »*Behovet av och formen för författningsmässig reglering*», »*Kontrollmyndighet*», »*Kostnadsfrågan*» och »*Analysorganens resurser*» huvudsakligen refererats innehållet i *dels* den promemoria m. m., som år 1957 avlämnats av den utav lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd tillsatta kommittén, *dels* den gemensamma skrivelse, dagtecknad för lantbruksstyrelsen den 6 februari och för jordbruksnämnden den 20 mars 1958, som av ämbetsverken upprättats, *dels ock* remissinstansernas yttranden.

I väsentliga punkter återkommer innehållet i nu angivna redogörelser och referat sammanfattningsvis i departementschefens allmänna motivering till förslaget. Utskottet tillåter sig därför att här allenast återgiva nämnda motivering. Vad som i propositionen upptagits angående kostnadsfrågan, vilken fråga som nämnts behandlas i två av motionerna, beröres emellertid nedan under rubriken »*Speciell motivering*» vid »12 §.».

Departementschefen uttalar i anförda avsnitt följande.

»Såsom jag inledningsvis anført har 1938 års lag om handel med fodermedel aldrig satts i kraft. Anledningen härtill är främst, att det avspärrningsläge vårt land kom i genom det andra världskrigets utbrott nödvändiggjorde ransoneringsåtgärder och kontroll av annat slag än den som avsågs med 1938 års lag. Sedan de under kriget och de närmaste åren där-
efter gällande krisförfattningarna upphävts, tillkom som ett provisorium i avbidan på ytterligare utredning 1950 års kungörelse om tillverkning av och handel med vissa fodermedel, vilken år 1953 reviderats i anledning av vunna erfarenheter. Medan 1938 års lag innehåller bestämmelser, som reglerar förhållandet mellan säljare och köpare och alltså är av privaträttslig natur, är 1950 års kungörelse uppbyggd som en administrativ författning, som huvudsakligen avser skyldighet för tillverkare och importörer att lämna uppgifter rörande fodermedel som saluföres. Kungörelsen ger

¹ Förslagen likalydande med de propositionen bilagda förslagen.

vidare underlag för en offentlig kontroll av uppgifternas riktighet. I fråga om det närmare innehållet i kungörelsen torde jag få hänvisa till den tidigare framställningen. Den fodermedelskontroll, som utövats med stöd av 1950 års kungörelse, synes i stort sett ha fungerat väl.

Att behov av offentlig fodermedelskontroll fortfarande föreligger har enhälligt uttalats av kommittén, lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd. Även remissinstanserna har nästan samstämmigt vitsordat detta. Såsom kommittén framhållit har kontrollbehovet starkt ökat under senare år. Vid uppfödning av djur användes i allt större utsträckning handelsfoderblandningar av skilda slag. Denna utveckling åskådliggöres av bilaga 1 till detta protokoll. Som komplement till bilagan har jag infordrat uppgifter jämväl för de senaste åren. Av dessa framgår bland annat att förbrukningen av mineralfoderblandningar, som år 1956/57 var 19 790 ton, år 1959/60 stigit till 23 357 ton. Motsvarande förbrukningssiffror för foderblandningar för fjäderfån och »diverse» foderblandningar är tillhopa 280 876 ton och 548 250 ton, alltså i det närmaste en fördubbling efter två år. Ett annat förhållande, som gör att kontrollbehovet ökat, är tillkomsten av nya typer av fodermedel innehållande antibiotika eller andra specialämnen. Vidgad kännedom hos jordbrukarna om lämplig sammansättning av fodermedlen för att öka kvaliteten hos olika animaliska produkter, till exempel fläskets konsistens och smak samt smörets konsistens och äggulans färg, har ökat betydelsen för jordbrukarna att få upplysning om fodermedlens sammansättning och kemiska beskaffenhet. Dessa och andra förhållanden som kommittén och vissa remissinstanser framhållit visar enligt min mening att behov av en offentlig fodermedelskontroll föreligger och att detta de senaste åren väsentligt vuxit i styrka.

I fråga om kontrollens utformning har kommittén och ämbetsverken förordat, att denna skall ske i stort sett i enlighet med de nuvarande provisoriska bestämmelserna. De representanter från handelns sida, vilka ingått såsom experter i kommittén, har uttalat, att de helst sett att de principer, vilka legat till grund för 1938 års lagstiftning, varit ledande vid utformningen av de nya bestämmelserna, men att de dock inte motsatte sig bestämmelser i huvudsak enligt kommitténs förslag. I detta uttalande har de remissinstanser, som företräder handeln och tillverkarna, i allmänhet instämt medan övriga i stort sett anslutit sig till kommitténs förslag. Den undersökning av utländsk rätt på fodermedelsområdet, som jag i vissa delar tidigare redogjort för, visar, att fodermedelskontrollen såväl i våra nordiska grannländer som i de flesta övriga västeuropeiska stater och i USA är betydligt mera långtgående än här. Därvid uppställs ofta kvalitetskrav, innebärande att ett fodermedel för att få tillverkas eller saluföras under visst namn skall ha en viss sammansättning eller innehålla viss minimi- eller maximihalt av kemiska ämnen. I många fall fordras tillstånd för tillverkning av foderblandningar. Detta gäller särskilt för tillsats av specialämnen såsom vitaminer, antibiotika, hormoner och spårelement (t. ex.

kobolt, järn och koppar). I några länder får tillverkning av fodermedel över huvud taget inte ske utan att tillverkaren erhållit auktorisation av myndighet.

För egen del anser jag, att fodermedelskontrollen i vårt land, såsom kommittén föreslagit, i stort sett bör bedrivas efter nuvarande riktlinjer. I princip bör envar ha rätt att tillverka, importera eller saluföra vilka fodermedel som helst, blott han i den omfattning myndigheterna bedömer erforderligt lämnar uppgifter om varan. Sådana uppgifter bör bland annat avse fodermedlets beståndsdelar och kemiska sammansättning. Möjlighet bör vidare finnas att, såsom gäller till exempel i Danmark och Finland, kräva uppgift om en foderblandnings energiinnehåll, uttryckt i antal foderenheter för viss viktenhet eller i annat vedertaget mått. För foderblandningar bör upplysning kunna påfordras om tillverkningsmånad eller tillverkningsdag eller den tid, intill vilken uppgiven halt av vitaminer garanteras. Från principen att kvalitetskrav och tillståndstvång inte skall uppställas bör emellertid, av skäl som jag närmare kommer att utveckla i den speciella motiveringen, vissa undantag göras. Såsom kommittén utan erinran från remissinstansernas sida föreslagit bör nu gällande kvalitetskrav i fråga om tran och tranemulsion bibehållas. Emellertid torde skäl föreligga att i ytterligare ett fall uppställa minimikrav. Det förekommer att för foderblandning, som uppgives innehålla vitaminer, deklarerats så liten halt av vitaminer att den inte kan påvisas med nuvarande analysmetoder. Sådant blandning torde ha intet eller obetydligt värde ur vitaminsynpunkt även om den innehåller uppgiven, inte kontrollerbar vitaminhalt. Uppgift om vitamininnehåll kan ha stort reklamvärde men blir i detta fall vilseledande. Möjlighet bör därför finnas att, i likhet med vad som gäller i bland annat Danmark och USA, föreskriva, att foderblandning som uppgives innehålla vitaminer måste ha viss, ur kontrollsynpunkt bestämd minimihalt av vitaminerna i fråga.

Även från den nyss angivna principen, att tillståndstvång inte skall uppställas, bör enligt min mening ett undantag övervägas. I flertalet länder, vilkas lagstiftning på fodermedelsområdet undersökts, gäller krav på tillstånd för tillsats av antibiotika, hormonpreparat och andra specialämnen till fodermedel. Vid det förut nämnda sammanträdet den 30 november 1960 rådde enighet om att liknande bestämmelser borde införas även hos oss, dock inte i vad gäller vitaminer. Därefter har medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen i den tidigare omnämnda skrivelsen den 30 januari 1961 föreslagit, att varken naturliga eller syntetiska hormonpreparat utan tillstånd av veterinärstyrelsen må tillföras nötkreatur, fjäderfä eller annat husdjur i syfte att befrämja tillväxten eller påverka köttets beskaffenhet eller dess sammansättning. Vidare föreslås, att samma förbud skall gälla i fråga om saluhållande, försäljning eller annan överlåtelse av nyssnämnda preparat i angivet syfte. Ämbetsverken anser, att bestämmelserna bör utfärdas i form av en särskild kungörelse. Som motiv för förslaget anföres bland annat, att användning av östrogena hormonpreparat kan medföra risker för människor vid förtäring av kött från djur, som tillförts sådant preparat. Det är därför enligt ämbetsverkens åsikt ur hälsovårdssynpunkt nödvändigt, att man

inte tillåter användning av sådana preparat för uppfödningssändamål förrän genom tillförlitliga undersökningar visats, att användningen av preparatet på säkra grunder kan antagas vara riskfri eller, i varje fall, innebär ett godtagbart riskminimum. Av skrivelsen framgår vidare, att preparaten kan tillföras djuren antingen direkt, till exempel genom inplantation, eller som tillsats till fodermedel.

För egen del anser jag, att bestämmelser rörande användningen av inte blott hormoner utan även andra specialämnen bör införas i fodermedelsförfattningen. Med specialämne bör därvid menas ämne, vilket är avsett att tillsättas fodermedel och giva detta en ny eller ändrad egenskap som är ägnad att inverka på djurets tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga. Specialämnen kan som nyssnämnda ämbetsverk anfört tillföras djur antingen såsom tillsats till fodermedel eller i form av tablett eller annat koncentrat, som direkt tillföres djuret. Då specialämne tillsättes fodermedel uppkommer en foderblandning, som faller under de för sådan blandning i författningen givna bestämmelserna. De preparat som direkt tillföres djur kan emellertid inte betraktas som fodermedel. I författningen bör därför införas en särskild bestämmelse om att vad däri stadgas om fodermedel skall, även om varan inte är att anse som fodermedel, i tillämpliga delar gälla jämväl sådan vara, som är avsedd att i oförändrat skick eller utan annan behandling än utspädning tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga. I den mån sådant preparat är avsett att förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom hos djur är det ett läkemedel, som faller under apoteksvarustadgans bestämmelser. I författningen bör därför uttryckligen stadgas att den inte avser läkemedel. Medicinalstyrelsens och veterinärstyrelsens förslag innebär förbud mot att utan tillstånd tillföra djur hormonpreparat. Det riktar sig alltså bland annat mot varje enskild djurinnehavare. Uppehållandet av ett sådant förbud skulle medföra en vidlyftig administrativ reglering, som jag inte vill förorda. Enligt min mening är det tillräckligt att, såsom ämbetsverken ytterligare föreslagit, uppställa förbud mot att utan tillstånd saluhålla eller försälja här avsedda preparat eller fodermedel försatt med specialämne. Undantag bör därvid göras för vitaminer. Vad jag nu föreslagit torde medföra väsentligen samma resultat som ämbetsverken åsyftat. Om ett preparat eller ett med specialämne försatt fodermedel inte får säljas utan tillstånd vinnes jämväl kontroll över importen, tillverkningen och användningen. I samband med att tillstånd meddelas, vilket i viss utsträckning bör kunna ske generellt, bör kontrollmyndigheten kunna utfärda erforderliga bestämmelser om skyldighet att förse förpackningarna med deklarationer, bruksanvisningar med mera.

Mitt förslag i denna del överensstämmer väl med motsvarande bestämmelse i livsmedelsstadgan. Vad där sägs om livsmedel skall nämligen i tillämpliga delar gälla bland annat tillsatser till livsmedel samt sådana för förtäring avsedda läkemedel, vilkas sammansättning och tillredning inte jämlikt gällande läkemedelsförfattningar är underkastade särskild kontroll.

I fråga om den *författningsmässiga formen* för bestämmelserna har kommittén föreslagit, att huvudförfattningen skall vara en förordning, i vilken bemyndigande lämnas för Kungl. Maj:t att inom viss ram utfärda föreskrifter. Kommittén anför, att 1938 års författning huvudsakligen innehöll bestämmelser av civilrättslig natur med nära anknytning till avtalslagen och köplagen, vilket varit anledningen till att den givits karaktär av lag. 1950 års bestämmelser hade däremot utfärdats i administrativ ordning utan riksdagens medverkan. Det nu framlagda förslaget innehöll inte några bestämmelser av civilrättslig beskaffenhet eller eljest av sådan natur att författningen borde ges form av lag. Emellertid innefattade författningen, liksom gällande provisoriska kungörelse, bestämmelser som medförde vissa begränsningar i den enskildes fria handlande. Kommittén räknade därför med att författningen skulle underställas riksdagens prövning. Kommitténs uttalande i denna del har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna. Några har dock uttalat, att kontrollen borde bygga på bestämmelser av civilrättslig natur, som utfärdades i form av lag. För egen del anser jag, att bestämmelserna visserligen torde vara av sådan art att de skulle kunna utfärdas av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande. Den författning som nu föreslås är emellertid, i motsats till 1950 års kungörelse, avsedd att bli permanent. Därjämte föreslås vissa skärpningar i gällande bestämmelser samt skyldighet för tillverkare och importörer att helt gälda kostnaderna för fodermedelskontrollen. Av dessa skäl ansluter jag mig till den av kommittén uttalade och av ämbetsverken biträdda uppfattningen, att författningen bör underställas riksdagen för antagande och få formen av en förordning. För att tillämpningen smidigt skall kunna anpassas efter erfarenheter och utvecklingen bör förordningen emellertid inte innehålla detaljbestämmelser utan huvudsakligen ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att inom en relativt allmänt angiven ram utfärda föreskrifter.

Frågan om *vilken myndighet* som bör handha kontrollen har inte behandlats av kommittén, men såväl ämbetsverkens representanter i denna som ämbetsverken själva har härom framlagt synpunkter och förslag. Även ett flertal remissinstanser har uttalat sig i frågan. Enighet råder om att antingen lantbruksstyrelsen eller statens jordbruksnämnd skall vara kontrollmyndighet, men från några remissinstansers sida har föreslagits att myndigheten vid kontrollen skall biträdas av ett råd, bestående av specialister i fråga om fodermedelsanalys och utfodringslära samt representanter för fodermedelsbranschen och konsumenterna. Enligt 1938 års lag ankommer det på lantbruksstyrelsen att utfärda vissa tillämpningsföreskrifter. Som tidigare nämnts har denna lag emellertid aldrig satts i kraft och fodermedelskontrollen har sedan andra världskrigets utbrott handhåfts av, till en början livsmedelskommissionen och sedan jordbruksnämnden. Några väsentliga anmärkningar mot dessa myndigheters sätt att handha kontrollen har knappast gjorts vid utredningen i detta ärende. Tvärtom har några remissinstanser uttryckligen framhållit, att jordbruksnämnden väl skött administrationen. Att meningarna om kontrollens framtida förläggning trots

detta är starkt delade beror främst på principiella och praktiska skäl. De som förordar lantbruksstyrelsen åberopar huvudsakligen, att styrelsen ansvarar för de produktivetsbefrämjande åtgärderna inom jordbruket och därför bör ha tillsyn över samtliga förnödenheter, vilkas kvalitet inverkar på produktionsresultatet. Förespråkarna för jordbruksnämnden framhåller däremot, att fodermedelskontrollen nära är sammanvävd med nämndens uppgifter att handha frågor angående avsättning av och prissättning på jordbrukets produkter samt därav föranledd kontrollerande och utredande verksamhet. Vidare framhålls praktiska skäl såsom att nämnden har lång erfarenhet och rutinerad personal för uppgiften samt därjämte har att utöva viss med prisregleringen och avsättningsfrågor sammanhängande kontroll hos kvarnar och fodermedelstillverkare.

För egen del finner jag visserligen, att principiella skäl närmast talar för att lantbruksstyrelsen bör vara kontrollmyndighet. Dessa skäl har emellertid inte sådan styrka att de ensamt bör vara avgörande. Såsom statens sakrevision framhållit torde det ur kostnadssynpunkt vara lämpligast att jordbruksnämnden fortsätter att vara kontrollmyndighet. Härför talar även praktiska synpunkter. Enligt det gällande systemet för prisregleringen på jordbrukets område är det nödvändigt för nämnden att insamla fortlöpande uppgifter om införseln, tillverkningen, försäljningen och lagerhållningen av fodermedel bland annat för att kunna uppgöra kostnadskalkyler, reglera avsättningen av inhemska oljeväxtprodukter och bedöma importfrågor. Av dessa och jämväl andra skäl, som utvecklats av jordbruksnämndens representanter i kommittén, synes någon ändring i administrationen för närvarande inte böra vidtagas. De förslag till regleringsåtgärder på jordbrukets område samt beträffande den centrala jordbruksadministrationen, som 1960 års jordbruksutredning kan komma att framlägga, och andra omständigheter kan emellertid senare leda till att kontrollen lämpligen bör handhas av lantbruksstyrelsen eller annan myndighet. För att en sådan överflyttning av kontrollen skall kunna ske utan riksdagens hörande anser jag att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att i tillämpningsföreskrift förordna kontrollmyndighet.

Kontrollmyndigheten bör i sin verksamhet samråda med andra av fodermedelskontrollen berörda myndigheter. Av särskild vikt är härvid samarbetet mellan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden samt kontakten med de institutioner, som svarar för analysverksamheten. Innan tillämpningsföreskrifter föreslås eller utfärdas av kontrollmyndigheten bör denna vidare i regel samråda med representanter för branschorganisationerna och djurinnehavarna. Några remissinstanser har som jag nyss nämnt föreslagit, att för här avsett samarbete skall inrättas ett särskilt råd vid kontrollmyndighetens sida. För egen del anser jag emellertid lämpligare, att kontrollmyndigheten själv får bedöma med vilka samråd bör ske i frågor av skilda slag. Kungl. Maj:t synes dock i tillämpningsföreskrifter böra meddela vissa bestämmelser om sådant samråd, särskilt när fråga gäller användning av specialämnen.

I det föregående har lämnats vissa uppgifter om *resurserna hos kontrollanstalterna* och andra institutioner, vilka utför analys och annan undersökning av prov som tages i samband med fodermedelskontrollen. Vidare har refererats ett flertal uttalanden om att dessa kontrollanstalters resurser bör ökas. Givetvis är det av största betydelse att möjligheter i erforderlig omfattning finnes för såväl kontrollmyndigheten som tillverkare och importörer att utan väsentlig tidsutdräkt få varuprov analyserade. Spörsmålet om ifrågakommande statliga kontrollanstalters personalbehov och behov av medel i övrigt för ändamålet synes emellertid böra prövas vid den årliga behandlingen av dessas anslagsäskanden. Jag vill emellertid framhålla, att anpassning måste ske mellan tillämpningsföreskrifterna till de bestämmelser jag nu föreslår och de resurser som står till förfogande för analysering av prov och annan undersökningsverksamhet.»

Speciell motivering

Nedanstående redogörelse för vad i propositionen upptagits rörande de särskilda bestämmelserna i den föreslagna förordningen är icke fullständig. Utförligast angives här de delar av propositionen som beröres av motionerna. I övrigt beröres propositionens innehåll i denna del endast i den mån det synes lämpligt för förståelsen av de föreslagna bestämmelserna.

1 §.

Anm.: Det i paragrafens andra stycke i punkt 2. angivna undantaget behandlas nedan vid 2 §.

Kommittén

Till stöd för undantaget i fråga om läkemedel hänvisar kommittén till de särskilda kontrollföreskrifter, som gäller enligt apoteksvarustadgan och kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handeln med farmaceutiska specialiteter.

Rörande innebörden av begreppen fodermedel och specialämnen anför kommittén vidare följande.

Någon definition av begreppet fodermedel har icke givits i 1938 års lag eller 1950 års kungörelse. Genom att man nu i allt större utsträckning övergått till att i utfodringssammanhang använda vitaminer, antibiotika och mineralämnen, har fodermedlen fått delvis utvidgade funktioner. Samma kan bli resultatet exempelvis av användning av hormoner vid utfodring. Sådana omständigheter kan ge anledning till en närmare undersökning av vad som avses med fodermedel.

I den mån specialämnen, sådana som de nämnda, vid tillverkning av fodermedel för avsalu blandas med annan vara, uppstår en foderblandning, vilken enligt förordningens konstruktion även faller inom dess tillämpningsområde. Detta torde vara det huvudsakliga användningssättet av de specialämnen, varom här är fråga, och förekomsten av specialämnen i sådana

fabriksmässigt framställda foderblandningar synes icke i och för sig medföra några problem i fråga om tolkningen av begreppet fodermedel. I handeln förekommande fodermedel, som på detta sätt försatts med vitaminer, sammanförs i gällande bestämmelser under rubriken vitaminerade foderblandningar. — Emellertid förekommer inom fodermedelshandeln under olika märkesnamn även åtskilliga varor, som innehåller vitaminer i tämligen stark dos och som är avsedda att av djuruppfödaren inblandas i övrigt foder. Att dessa preparat lika väl som de fabriksmässigt färdigställda fodermedlen bör vara underkastade kontroll torde emellertid vara klart. I gällande bestämmelser på området har även preparaten i fråga erhållit den tekniska benämningen »vitaminfodermedel» (vilka alltså är att skilja från de tidigare omnämnda s. k. »vitaminerade foderblandningarna»).

I fråga om den begränsning i tillämpningsområdet som ligger däri att förordningen blott skall avse fodermedel, som är avsett att för utfodringsändamål utbjudas till djurinnehavare anför kommittén följande.

I detta sammanhang måste emellertid även uppmärksammas de rena vitaminkemikalier eller högkoncentrerade vitaminpreparat, som förekommer i handeln för försäljning bl. a. till fodertillverkare men som icke brukar inköpas av djuruppfödare. Som exempel på sådana kemikalier och preparat kan nämnas A- och D-vitaminkoncentrat, rena B-vitaminer, vetegroddolja och vissa jästsorter. Dessa ämnen och beredningar är emellertid i allmänhet icke specifika som fodermedelsingredienser utan framställs och försäljs även för andra ändamål, ofta främst för human- eller veterinärmedicinskt bruk eller för livsmedelsändamål. Det kan visserligen tänkas att en enskild jordbrukare, som förfogar över specialkunskaper och erforderlig blandningsapparat, inköper sådana preparat för att själv inblanda dem i fodret. I praktiken torde något sådant dock endast kunna förekomma i undantagsfall, och tillräcklig anledning att utsträcka kontrollbestämmelserna så att de täcker även sådana fall torde icke föreligga. Detta desto mindre som man på läkemedels- och livsmedelsområdet begränsat sig till att låta kontrollen gälla de varor, som saluhålls såsom läkemedel eller livsmedel. De vitaminkoncentrat, som används vid tillverkning av läkemedel eller vitaminering av livsmedel, är således icke underkastade någon författningsmässigt föreskriven kontroll, men väl de färdiga produkterna. Det kan visserligen med fog göras gällande att det vore rationellt, om dessa koncentrat vore underkastade en kontroll som onödiggjorde för alla de enskilda tillverkarna av läkemedel eller vitaminerade livsmedel eller av fodermedel att kontrollera sina vitaminråvaror. Men en obligatorisk kontroll torde stöta på åtskilliga problem, och frågan härom synes i varje fall icke böra lösas i föreliggande begränsade sammanhang.

Avgörande för huruvida ett vitaminkoncentrat eller en vitaminkemikalie skall anses utgöra fodermedel i författningens mening blir enligt det betraktelsesätt, som här anlagts, huruvida varan är avsedd att utbjudas till djuruppfödare för användning till foderändamål. Om så är fallet, blir den ur kontrollsynpunkt behandlad som fodermedel, oavsett om den är avsedd att utfodras i befintligt skick eller efter utblandning. Samma tankegång torde få tillämpas även i samband med andra specialämnen.

I fråga om de undantag som avses i andra stycket av 1 § anför kommittén följande.

I 1938 års lag anges, att den gäller för fodermedel, »framställda på kemisk eller mekanisk väg». Anledningen till denna bestämning torde ha varit, att man önskade utesluta sådana fodermedel, som framkommer i jordbruket och därefter icke undergår annan behandling än som sedvanligen sker vid gården, såsom tröskning, fläktning eller annan sortering. Då formuleringen icke ansetts fullt otvetydig, har kommittén frångått densamma och i stället direkt i paragraftexten angivit det avsedda undantaget för i jordbruket producerade, obehandlade fodermedel.

Av de oblandade fodermedlen undantager förordningen från sitt tillämpningsområde dels koksalt och dels vara, vilken erhållits som biprodukt vid annan inom landet bedriven industri än kvarnrörelse eller oljefabrik och därefter icke undergått särskild behandling för nedbringande av varans vattenhalt. 1938 års lag gör motsvarande undantag för koksalt och krita samt för kvarn- och mejeriavfall, krossad eller gröpad spannmål samt biprodukter från bryggeri-, bränneri- och sockerindustrierna.

Anledningen till att kommittén icke undantagit krita från förordningens tillämpningsområde är, att under beteckningen foderkalk eller krita i handeln förekommer varor, som på grund av förefintliga föroreningar håller så låg kalciumhalt, att de icke skäligen kan betecknas som foderkalk. Därest detta missförhållande fortfar, kan det bli nödvändigt att utfärda närmare föreskrifter för foderkalken.

Från 1938 års foderlags tillämpningsområde har som tidigare nämnts undantagits bl. a. kvarnavfall. Enligt den föreslagna förordningen gäller motsatta förhållandet i det att biprodukt vid kvarnrörelse (liksom biprodukt vid oljefabrik) kan bli föremål för förordningens bestämmelser. Anledningen till att kommittén icke ansett sig böra lämna biprodukter vid kvarnrörelse utanför kontrollmöjligheterna är följande. Sådana produkter, vilka huvudsakligen utgörs av kli, fodermjöl och eftermjöl av råg, vete, havre och korn, saluförs numera i många olika typer och ej sällan under namn, som är ägnade att inge en oriktig föreställning om varans egentliga karaktär. Vidare kan skalhalt och renhetsgrad och därmed även fodervärdet hos dessa produkter växla i betydande grad. Dessa förhållanden kan enligt kommitténs mening komma att påkalla ett ingripande.

Vad härefter gäller biprodukter vid oljefabrik, faller dessa under såväl foderlagens som förordningens bestämmelser. Kommittén anser att de stora växlingar i halt av protein, fett och växttråd och därmed i näringsvärde som dessa varor uppvisar, växlingar som i allmänhet icke kan bedömas av en köpare, nödvändiggör att varorna kvarligga inom kontrollramen.

Kommittén har beträffande fodermedel, som utvunnits som biprodukt vid annan inom landet bedriven industri än kvarnrörelse eller oljefabrik, ansett att avgörande för kontrollbehovet i fråga om dessa varor — även om de är oblandade — bör vara huruvida produkterna saluhålles som foder i obehandlat skick eller efter torkning och eventuell ytterligare bearbetning. De biprodukter, som kan komma i fråga som foder, torde i huvudsak utgöra skummjolk, kärnmjolk och vassle från mejerierna, drav från brännvinsbrännerier, pulpa och gluten från stärkelsefabriker, drav från bryggerier samt betmassa och melass från sockerfabriker. Med hänsyn till sin karaktär och till de förhållanden, under vilka de saluförs, påkallar dessa produkter i det tillstånd, vari de framkommer, icke något ingripande ur foderkontrollsynpunkt. Därest de torkas, blir situationen en annan, i det att vattenhalten i varan då kan förete betydande växlingar. Starkt nedtorkade kan de då även finfördelas och — eventuellt efter blandning — föras ut i handeln i en omfattning och under förhållanden som kräver att kontrollmöjlighet föreligger. Kommittén föreslår således, att industriella biprodukter skall ligga

utanför förordningen endast i den mån de icke undergått särskild behandling för nedbringande av deras vattenhalt. Av det sagda framgår, att kommittén utgått ifrån att mejerirörelse faller in under begreppet industriell rörelse. Då kommittén begränsat undantaget till biprodukter, som framkommit inom landet, beror detta på att det enligt kommitténs mening beträffande importvaror alltid kan föreligga kontrollbehov.

Om kommittén således, i motsats till vad som gäller enligt foderlagen, inom kontrollramen infogat såväl kvarnavfall som mejeriavfall, har kommittén å andra sidan gjort undantaget från kontrollområdet vidsträcktare för industriella biprodukter än som gäller enligt 1938 års lag, såtillvida som kommittén från kontrollområdet undantagit biprodukter från all annan inhemsk industri än kvarnrörelse och oljefabrik, under det att foderlagen undantagit endast biprodukter och avfall från mejerier, bryggerier, brännerier och sockerfabriker. I praktiken torde dock f. n. denna skillnad huvudsakligen vara av betydelse endast beträffande biprodukter från stärkelsefabriker.

Saluförandet av spannmål av olika slag i krossat eller gröpat skick, oblandade, blandade med varandra eller med andra varor, har numera tagit en betydlig omfattning. Härvid har man även börjat använda vissa utländska spannmålssorter, såsom sorghum, vilka knappast förekom på den svenska marknaden vid tiden för foderlagens tillkomst. Om spannmålen saluhålles i krossat eller gröpat skick, är det icke möjligt för köparen att bedöma varans sammansättning, skalhalt m. m. Dessa omständigheter har föranlett att kommittén icke ansett sig kunna — som skett i 1938 års foderlag — lämna krossad och gröpat spannmål utanför kontrollförfattningens giltighetsområde. Även på denna punkt gäller dock att kommittén icke avsett någon utvidgning av de faktiska kontrollåtgärderna på området i förhållande till vad som nu gäller, annat än i den mån framtiden utvisar behov därav. Som spannmål räknar utredningen endast en vara, som är obearbetad eller som krossats, gröpats eller på annat sätt finfördelats, utan att vid bearbetningen någon av beståndsdelarna i den obehandlade spannmålen borttagits.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot de i 1 § innefattade begränsningarna i fråga om förordningens tillämpningsområde. I några yttranden har emellertid föreslagits att ytterligare undantag göres.

Departementschefen

Rörande innebörden av bestämmelsen i första stycket må framhållas, att syftet med fodermedelsbestämmelserna är att möjliggöra kontroll av de fodermedel som utbjudes till förbrukare. Ur denna synpunkt saknas anledning att kontrollera sådana ämnen, som först efter blandning med andra är lämpade att användas för utfodringsändamål. Kontrollen bör i stället avse den färdiga blandningen. Vitaminkoncentrat, som tillverkas eller importeras för försäljning till fodermedelstillverkare, bör därför lämnas utanför kontrollen. Oljekraftfoder och andra varor som utan blandning eller annan bearbetning lämpar sig för direkt utfodring bör emellertid omfattas av bestämmelserna även om tillverkaren uteslutande levererar dem till annat affärsföretag som sedan i sin tur utbjuder dem till djurinnehavare. Detta bör

gälla oberoende av om affärsföretaget sedan säljer varan i oförändrat skick eller som beståndsdel i blandning.

Är varan ett färdigt fodermedel bör det alltså falla under kontrollbestämmelserna. I motsatt fall blir avgörande, huruvida varan är avsedd att för utfodringsändamål utbjudas till djurinnehavare eller inte. Det nu anförda torde överensstämma med kommitténs uppfattning sådan den framgår av motivuttalanden.

Jag har inlet att erinra mot de av kommittén föreslagna undantagen vilka redovisats i andra stycket.

Beträffande de ytterligare undantag, som ifrågasatts av remissinstanserna, får jag anföra följande. Möjlighet att helt eller delvis tillämpa bestämmelserna på krossad, gröpad eller malen spannmål synes böra finnas. Behov av kontroll kan främst uppstå då det gäller utländsk vara. Emellertid synes bestämmelserna i avbidan på ytterligare erfarenhet tills vidare inte böra tillämpas på dessa varor. I fråga om kvarnavfall torde behov av kontroll ur fodermedelssynpunkt av vetekli och rågkli för närvarande knappast föreligga. Dessa varor bör därför tills vidare helt undantagas i tillämpningskungörelsen. I fråga om övriga varor bör kontrollmyndigheten äga bedöma i vad mån föreskrifter erfordras och kan genomföras. Generellt undantag torde inte böra göras för oblandat oljekraftfoder. Med hänsyn till att mycket skilda slag av oblandat oljekraftfoder finnes skulle det säkerligen ställa sig svårt att fastställa normaltalet. Det bör ankomma på kontrollmyndigheten att avgöra om och i vad mån fullmakten bör utnyttjas.

I detta sammanhang torde slutligen böra påpekas, att generella undantag av den art som remissinstanserna föreslagit inte synes ha gjorts i utländsk rätt. Tvärtom uppställs där ofta minimikrav i fråga om kvaliteten på kvarnavfall och oblandat oljekraftfoder, då dessa varor utbjudes som fodermedel.

Den i tredje stycket intagna definitionen på specialämnen har utarbetats med ledning av terminologien i utländsk rätt samt uttalanden av kommittén och vid sammanträdet den 30 november 1960. I fråga om mineralämnen bör till specialämnen räknas spårelement såsom koppar, järn och kobolt, men däremot inte sådana varor vilka säljes som oblandade fodermedel, till exempel foderbenmjöl, kalciumfosfat, natriumfosfat och foderkalk.

2 §.

Kommittén

Kommittén anför utan erinran från ämbetsverkens sida följande rörande beställningstillverkningen.

Kommittén har utgått ifrån att under begreppet yrkesmässig tillverkning faller exempelvis även det fall då en kvarn på beställning framställer fodervara åt en djurägare, vare sig djurägaren tillhandahåller råvaran eller icke. Att kontrollbestämmelserna icke skall tillämpas på det fall, då en djurägare med tillhandahållande av råvarorna beställer en viss blandning, torde till en början vara klart. På grund härav har i förordningen undantag gjorts för detta fall. I den händelse att djurägaren icke själv tillhandahåller råvarorna

blir läget däremot icke lika klart. Å ena sidan bör man givetvis söka undvika att fodermedelskontrollen verkar beskärande på förbrukarnas möjligheter att efter eget skön komponera sina fodermedelsblandningar och efter beställning få sådana utförda exempelvis hos en kvarn. Å andra sidan får det tillses, att man icke på denna väg får fram ett antal okontrollerade »beställningstillverkare», där beställningsmomentet blir tämligen utsuddat och verksamheten i realiteten innebär saluförande av tillverkarens egna specialblandningar. Det får även tillses, att man icke skapar möjlighet att genom rubricering av leverans som »beställning» kringgå eventuellt gällande bestämmelser om skyldighet att inblanda svenska oljeväxtprodukter i foderblandning som saluföres. Den avvägning, som föranledes av här anförda synpunkter, synes leda till att yrkesmässig beställningstillverkning där beställaren icke tillhandahåller samtliga råvaror i princip bör omfattas av kontrollbestämmelserna, men att man i fråga om vissa särskilda bestämmelser, såsom föreskrifterna om förpacknings- och märkningsskyldigheten, lägger i Kungl. Maj:ts eller regleringsmyndighetens hand att avgöra i vad mån sådana föreskrifter erfordras även för dylik beställningstillverkning.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har i allmänhet intet att erinra mot kommitténs förslag i fråga om beställningstillverkning. Svenska bygdekvarnars riksförbund anser dock, att fodermedelsblandningar, som utföres på beställning, helt bör falla utanför kontrollen och anför följande.

Mot en offentlig kontroll över foderblandningar, som tillverkas för avsalu finns inte något att anföra. Däremot torde det vara direkt olämpligt om kontrollbestämmelserna får en sådan utformning, att de skulle kunna tillämpas på sådana fall, där djurägaren själv efter eget skön önskar komponera sin fodermedelsblandning och efter beställning få sådan utförd t. ex. hos en kvarn. Det är numera en mycket vanlig företeelse, att jordbrukare vid bygdekvarnen låter förmala av sin på gården producerade spannmål och därvid beställer viss inblandning av t. ex. mineralfodermedel eller s. k. »koncentrat» d. v. s. foderblandning med hög halt av specialämnen, vilken tillverkats av större fodermedelsfabriker och saluhållits i enlighet med jordbruksnämndens bestämmelser och som i regel tillhandahålles av kvarnidkaren för försäljning. Detta är för jordbrukaren en praktisk och ur ekonomisk synvinkel förmånlig tillämpning av framstegen på utfodringslärans område. Det skulle, enligt riksförbundets uppfattning, innebära en missriktad och omotiverad utveckling, om jordbrukarens möjlighet att själv bestämma över foderstatens sammansättning skulle beskäras genom att »beställningstillverkning» av detta slag skulle omfattas av kontrollbestämmelserna. Resultatet skulle nämligen bli, att många mindre företagare inom kvarnbranschen, vilka har fått mer än nog av regleringsföreskrifter och kontroll i andra sammanhang, skulle avstå från att utföra ifrågavarande blandningsarbete, vilket betraktas som en servicetjänst för kunderna och i de flesta fall utföres utan särskild avgift i samband med löneförmalning av fodersäd.

Med hänsyn till att sammansättningen på blandningarna vid beställning varierar från kund till kund, och då dessa även tillhandahåller egna säckar synes det ur praktisk synvinkel vara omöjligt att tillgodose kontrollbestämmelser om förpackningarnas märkning m. m.

Kommerskollegium och *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* anser, att i tillämpningskungörelsen tills vidare uttryckligt undantag bör göras för all beställningstillverkning.

Statens veterinärmedicinska anstalt uttalar, att besvärliga konsekvenser kan uppstå om undantag ej göres, t. ex. om en djurägare vill att tillverkaren skall inblanda ett antibiotikapreparat eller en viss mängd läkemedel, som utskrivits av veterinär. För sådana fall bör enligt anstaltens mening undantag stadgas.

Utländsk rätt

I utländsk rätt har i allmänhet intet undantag i fråga om beställningstillverkning gjorts. I England har emellertid uttryckligen stadgats, att bestämmelserna om deklarationsskyldighet ej gäller sådan tillverkning.

Departementschefen

I fråga om skälen till att förordningen utformats som en fullmakt för Kungl. Maj:t att inom viss ram utfärda bestämmelser hänvisas till den allmänna motiveringen.

I likhet med kommittén anser jag, att i förordningen undantag endast bör göras för sådan tillverkning av foderblandning som sker direkt på beställning av djurinnehavare för dennes eget behov med anlitande enbart av råvaror som tillhandahålles av beställaren. Stadgande härom har upptagits i 1 § andra stycket under 2. Genom tillämpningsföreskrifter bör ytterligare undantag medgivas, då praktiska synpunkter motiverar detta och nämnvärd risk för kringgående av bestämmelserna inte därigenom uppkommer. Jag tänker härvid särskilt på sådana fall, där en foderblandning med viss angiven sammansättning på beställning tillverkas för vetenskapligt ändamål, eller där en lantbrukare önskar, att en kvarn vid beredning till fodermedel av spannmål, som han tillhandahåller, tillsätter visst specialämne. Det väsentliga är att foderblandningen återgår till beställaren och inte av tillverkaren försäljes till annan.

Motionerna I: 660 och II: 789

Motionärerna anför beträffande den s. k. beställningstillverkningen, att förordningen icke bör vara tillämplig å foderblandning, för vilken djurinnehavare tillhandahåller huvudparten av råvarorna, och att detta bör utsägas i författningen. Härom anföres i motionerna följande.

Beträffande beställningstillverkning av fodermedelsblandningar synes de synpunkter som anförts av remissinstansen Svenska Bygdekvarnars Riksförbund böra särskilt uppmärksammas. Bl. a. har riksförbundet anfört följande: »Det är numera en mycket vanlig företeelse, att jordbrukare vid bygdekvarnen låter förmala av sin på gården producerade spannmål och därvid beställer viss inblandning av t. ex. mineralfodermedel eller s. k. »koncentrat» d. v. s. foderblandning med hög halt av specialämnena, vilken tillverkats av större fodermedelsfabriker och saluhållits i enlighet med jordbruksnämndens bestämmelser och som i regel tillhandahålles av kvarn-

idkaren för försäljning. Detta är för jordbrukaren en praktisk och ur ekonomisk synvinkel förmånlig tillämpning av framstegen på utfodringslärans område.»

Med hänsyn till att jordbrukares och kvarnnehavares verksamhet inte onödigt bör försvåras eller tillkrånglas synes sådan beställningsblandning där djurinnehavare tillhandahåller *huvudparten* av råvarorna helt böra jämföras med sådan blandning som tillverkas med anlåtande enbart av råvaror, som tillhandahålles av djurinnehavaren. I propositionen antydes att genom tillämpningsföreskrifter bör undantag kunna medgivas från förordningen, då praktiska synpunkter motiverar detta, och som exempel angives sådan beställningsblandning vilken en lantbrukare önskar att en kvarn vid beredning till fodermedel, som han tillhandahåller, tillsätter visst specialämne. För att i detta avseende skapa trygghet för såväl bygdekvarnar och andra beställningstillverkare som jordbrukare synes det emellertid angeläget att i författningsbestämmelserna fastslå att förordningen icke är tillämplig å foderblandning för vilken djurinnehavare tillhandahåller *huvudparten* av råvarorna.

Motionerna I: 661 och II: 790

I motionerna anmärkes, att undantagsbestämmelsen i 1 § såvitt avser den s. k. beställningstillverkningen är praktiskt betydelsefull. Motionärerna anser det önskvärt, att denna bestämmelse omformuleras på så sätt att ordet »råvara» utbytes mot ordet »spannmål», och anför härom följande.

Att beställningstillverkning tillåtes ligger i lantbrukarnas intresse, och det gäller endast att finna en tillfredsställande form härför. Den föreslagna bestämmelsen är uppenbarligen ägnad att försvåra den administrativa statliga kontrollen, varjämte den kan medföra olägenheter företagen emellan. Därtill kommer att den skulle skapa hinder för den föreskrivna handeln åvillande obligatoriska inblandningen av rapsmjöl. Om beställningstillverkning tillåtes för alla råvaror, som beställaren tillhandahåller, torde detta nämligen kunna medföra mindre lämpliga praktiska konsekvenser, i det att beställaren måste för blandningen anlita *en* handlare, medan han köper råvarorna hos konkurrenten. Detta medför å andra sidan stort besvär för beställaren. Det ligger då i sakens natur, att varje företag i branschen, som utför foderblandningar, kommer att utsättas för ett starkt tryck från sina kunders sida för att dessa skall få inköpa de erforderliga råvarorna på platsen. Syftet med bestämmelsen torde endast vara att tillåta sådan beställningstillverkning, som beställaren-lantbrukaren önskar få utförd med å den egna gården skördad råvara, d. v. s. spannmål. Bestämmelsen torde lämpligen böra utformas i enlighet härmed.

3 §.

Departementschefen

Preparat, innehållande antibiotika, hormoner och andra specialämnen, kan tillföras djur även på annat sätt än med fodret. Såsom jag anført i den allmänna motiveringen bör därför stadgas, att i fall då sådan vara inte är hänförlig till fodermedel eller läkemedel, i tillämpliga delar för varan skall gälla samma bestämmelser som för fodermedel. Sådan bestämmelse har införts i 3 §.

5 §.

Departementschefen

Frågan i vilken utsträckning uppgiftsskyldighet för närvarande bör åläggas tillverkare och importör har ingående behandlats av kommittén och remissinstanserna samt på sammanträdet den 30 november 1960. Denna fråga, som avser tillämpningsföreskrifter, torde, sedan riksdagen tagit ställning till förslaget till förordning, få upptagas av Kungl. Maj:t. Bedömandet bör därvid ha som utgångspunkt, att sådana uppgifter bör lämnas att därav framgår vem som är tillverkare eller importör samt varans kvalitet och lämplighet för avsett eller avsedda djurslag. Vid uppgiftsskyldighetens bestämmande bör vidare beaktas de svårigheter, som kan föreligga att lämna uppgifterna, samt möjligheten av att genom analyser eller på annat sätt kontrollera dessa.

6 §.

Departementschefen

Mot de sedan år 1946 gällande kvalitetsbestämmelserna för fodertran och tranemulsion har ingen erinran gjorts från remissinstansernas sida. Dessa bör även enligt min mening bibehållas och har utan saklig ändring överförs till departementsförslaget. Såsom jag angivit i den allmänna motiveringen bör emellertid i princip inte uppställas kvalitetskrav. Emellertid synes avsteg från denna princip kunna göras, om det ur kontrollsynpunkt är starkt motiverat. Några remissinstanser, bland dessa statens institut för folkhälsan, har framhållit, att en foderblandning inte bör få uppgivas innehålla vitaminer om halten av dessa är så låg att den inte kan kontrolleras genom analys.

Kommitténs farhågor för att en minimibestämmelse med här avsett syfte skulle kunna leda till en allmän sänkning av de vitaminerade foderblandningarnas kvalitet anser jag i likhet med statens institut för folkhälsan knappast befogade. Vid det tidigare omnämnda sammanträdet på jordbruksdepartementet den 30 november 1960 diskuterades denna fråga. Från nyssnämnda instituts sida framhölls då, att kontrollsvårigheter förelåg beträffande A- och D-vitaminer. Med nuvarande analysmetoder fanns inte möjlighet att analysera lägre halt, i internationella enheter per gram räknat, än fem i fråga om A- och två i fråga om D-vitamin. Vidare upplystes från jordbruksnämndens sida, att lägre vitaminhalt än dessa ibland deklarerades för foderblandningar, som uppgavs vara vitaminerade. Med hänsyn till vad sålunda upplysts anser jag, att — liksom skett i bland annat Danmark och USA — möjlighet bör föreligga att föreskriva viss minimihalt av vitaminer i foderblandningar som uppgives innehålla sådana. Jag vill emellertid med skärpa understryka, att, såsom i författningstexten angivits, det i förevarande paragraf föreslagna bemyndigandet endast får utnyttjas i den mån det motiveras av möjligheten att kontrollera vitaminhalten.

7 §.

Departementschefen

De utländska erfarenheterna synes klart peka på ett behov att kontrollera användningen av specialämnena för uppfödningssändamål. Vid sammanträdet den 30 november 1960 diskuterades frågan om kontroll över tillsättningen av hormoner och antibiotika. Bland annat uppgavs, att vissa länder, dit Sverige exporterar köttvaror, som villkor för import uppställt att antibiotika eller hormoner inte använts vid uppfödning av djuret. Vidare upplystes, att inom veterinär- och medicinalstyrelserna pågick utredning rörande skärpt kontroll i fråga om användningen av antibiotika och hormoner för uppfödningssändamål. Såsom anförts i den allmänna motiveringen har nämnda ämbetsverk nu inkommit med förslag rörande sådan kontroll beträffande hormoner. Vid sammanträdet rådde enighet om att i förordningen borde införas bemyndigande att meddela förbud mot att utan tillstånd sätta specialämnena till fodermedel. Därvid förutsattes, att bemyndigandet inte skulle avse vitaminer och till en början borde utnyttjas endast i fråga om antibiotika och hormoner samt att tillstånd borde kunna ges i generell form till exempel genom tillämpningsföreskrifter av innebörd att tillsats av ett visst specialämne till vissa fodermedel fick göras under förutsättning att mängden höll sig inom vissa angivna gränser.

För egen del anser jag, att vad som framkommit under departementsbehandlingen klart ger vid handen, att kontrollen över tillsats av specialämnena till fodermedel bör skärpas så att tillstånd av kontrollmyndigheten kan krävas. Som jag anförde i den allmänna motiveringen bör emellertid kontroll kunna ske även av sådana preparat innehållande specialämnena som är avsedda att tillföras djur på annat sätt än genom fodermedel. Kontrollbestämmelserna bör utformas så att de avser förbud mot att utan tillstånd saluhålla eller försälja ifrågakvarande foderblandningar eller preparat. Att endast yrkesmässig handel kan drabbas av förbudet framgår av 2 §. Frågan om i vilken utsträckning och i vilken form bemyndigandet bör utnyttjas torde få bli beroende av de fortsatta utredningar som pågår bland annat rörande kontroll över tillsats av antibiotika till fodermedel.

10 §.

Bestämmelsen av innehåll att tillverkaren eller importören skall vara skyldig ersätta statsverket kostnaden för prov som tagits hos annan har tillkommit på förslag av *jordbruksnämndens byrå för vegetabiliska produkter*, som yttrat.

Hittills har provtagningen praktiskt taget alltid företagits hos tillverkare-importör. Det bör räknas med, att man i fortsättningen kommer, åtminstone i viss utsträckning, att uttaga prov även hos mellanhänder, d. v. s. andra handlande än tillverkaren och importören. Detta provtagningssätt har aktualiserats genom tillkomsten av de nya bestämmelserna i cirkulär nr 35/1958 angående tidsbestämd garanti för vitamininnehåll. Hos tillverkare och importör är i regel endast tämligen nytillverkade foderblandningar eller vitaminfodermedel tillgängliga. Om prov å dylika uttages för kontroll av den

tidsbestämda vitaminingarantien, måste förpackningarna upplagras någon tid, i princip fram emot slutet av garantitiden. Kan prov uttagas i handeln och man därvid kan åtkomma varor, för vilka vitaminingaranti lämnas, som lagrats kortare eller längre tid men inom ramen för garantitiden, undgår kontrollmyndigheten besväret och kostnaderna för upplagring.

Det har ansetts nödvändigt att för upplagring uttages hela, d. v. s. obrutna förpackningar, eftersom det icke med säkerhet kan förutsättas att vitaminerna blir lika hållbara i mindre uttagna delprov. En hel förpackning representerar ett rätt betydande värde. För foderblandningar för fjäderfän och svin är minsta förpackningens storlek i regel 50 kg. Värdet av dylik förpackning uppgår till omkring 26 å 27 kr. för en vanlig komplett blandning men kan för vissa varor, såsom koncentrat, bli betydligt högre. Hel förpackning av verkliga vitaminfodermedel kan i vissa fall representera ett värde, som är flerdubbelt större.

Därest helförpackningar, representerande betydande värden, uttages hos andra än tillverkaren eller importören — och så torde i alla händelser i betydande utsträckning kunna komma att ske — kan således icke tillverkaren/importören, sådana som bestämmelserna nu är tilltänkta, krävas på betalning för varan. Ej heller kan den handlande, hos vilken provet tages, krävas på ersättning, och detta är självfallet också orimligt. Något annat alternativ kvarstår då icke än att statsverket måste ersätta provet. Det synes emellertid icke orimligt att statsverket (kontrollmyndigheten) i dylikt fall skall äga bemyndigande att utkräva ersättning av respektive tillverkare eller importör. Sista meningen i 6 § i förordningen i det föreliggande förslaget synes därför böra ändras i sådan riktning, att importören/tillverkaren skall vara skyldig ersätta de kostnader, som kontrollmyndigheten kan ha haft för gäldande av provets värde, därest provet uttagits hos annan än tillverkaren eller importören. Då det gäller uttagandet av små prov för kemisk eller botanisk analys av endast ett eller ett par kilograms storlek, torde man kunna räkna med att den, hos vilken provet tages, icke alltid begär ersättning för detsamma.

Departementschefen har funnit vegetabiliebyråns förslag välmotiverat och helt i överensstämmelse med den princip som i enlighet med vad nedan vid »12 §.» upptagits funnits böra gälla i fråga om kostnaden för kontrollen över huvud, nämligen att denna kostnad skall åvila tillverkare och importörer.

12 §.

Enligt 1938 års lag är den som idkar handel med fodermedel inte berättigad till ersättning för prov som tages för kontroll. Vidare skall den som fälles till ansvar för oriktig uppgift i deklaration förpliktas att enligt taxa ersätta statsverket kostnaden för undersökning, som i samband med åtalet må ha verkställts. Motsvarande bestämmelser gäller enligt 1950 års kungörelse även för tillverkare eller importör. Enligt denna kungörelse föreligger vidare skyldighet för tillverkare eller importör av vitaminfodermedel eller annat fodermedel, som uppgives vara försatt med vitaminer, att enligt taxa gälda ersättning för undersökning av halt av vitaminer i prov på vara, som tillverkats eller importerats av honom. Sådan skyldighet föreligger även i fråga om halt av fria fettsyror i fodertran. Ersättning kan dock för varje tillverkningsställe eller importort årligen uttagas i fråga om vitaminfodermedel eller mineralfoderblandning, som uppgives vara försatt med vitaminer, för högst två prov, samt i övrigt för högst ett prov.

Kommittén

I fråga om kostnaderna för fodermedelskontrollen, bedömda efter förhållandena under senare delen av år 1956, anförde kommittén följande.

Följande uppgifter ger en antydning om kostnaderna. Jordbruksnämndens kostnad för fodermedelskontrollen för en 12-månaders period för analyser, kontrollant (inkl. resekostnader), andel i andra befattningshavares löner samt diverse andra uppgifter, bedömda efter de under senare delen av 1956 rådande förhållandena kan mycket approximativt uppskattas till omkring 145 000 kronor. En resande kontrollant förutsätts då vara fullt systerätt med arbetet. I dennes samt andra befattningshavares löner, beräknade efter högsta löneklassen inom respektive lönegrad samt för dyroret 5, har tillagts 16 %, såsom vid dylika beräkningar brukar ske, för statsverkets kostnader för pensionering m. m. Av beloppet hänför sig en mindre del — svår att exakt beräkna, men troligen av storleksordningen 5 000 å 6 000 kr. — till administreringen av vitaminkontrollen för vitaminfodermedel och vitaminerade handelsfoderblandningar. Några kostnader för själva vitaminanalyserna antas därvid icke ha bestritts av staten. Resten, eller i runt tal 139 000 kronor, utslagen på den under tiden 1 juli 1955—30 juni 1956 kontrollerade varukvantiteten, i runt tal 500 000 ton, och värdet därav, omkring 270 milj. kronor, beräknat efter förbrukarpriset, utgör i medeltal *2,8 öre per 100 kg foder eller 5,2 öre per 100 kronors inköpsvärde*. Det ovan angivna mycket ungefärliga beloppet innefattar emellertid även kostnader för arbete m. m. avseende kontroll av efterlevnaden av jordbruksnämndens inblandningsbestämmelser för oljekraftfoder från svensk oljeväxtodling samt dessutom även viss sådan omsättningskontroll, som icke kan anses nödvändig för den egentliga kvalitetskontrollen.

För vitaminfodermedel, liksom också för vitaminundersökningar på vitaminerade foderblandningar, blir kostnaderna för undersökning av vitaminhalt av helt annan storleksordning. Dessa kostnader gäldas nu, med vissa begränsningar, av tillverkarna eller importörerna själva. Vid undersökning *en gång* på alla de vitaminslag, som deklarereras ingå i sådana »Diverse vitaminfodermedel» som saluföres, blir kostnaden för vitaminbestämningarna, beräknad efter de normaltaxor resp. i vissa fall reducerade taxor, som kunnat komma i fråga, omkring 54 000 kronor. För den under redovisningsåret 1955/56 saluförda kvantiteten 6 856 ton till ett värde, beräknat å förbrukarpriserna, av 11,8 milj. kronor utgör analyskostnaden i medeltal *79 öre per 100 kilogram vitaminfodermedel eller 46 öre per 100 kronors inköpsvärde*. En undersökning av vitamin A och vitamin D₃ i ett prov å fodertran från var och en av alla importörer och tillverkare, totalt cirka 20 stycken, kostar för närvarande 8 640 kronor, vilket för kvantiteten 2 340 ton och värdet (förbrukarpris) 6,2 milj. kronor under redovisningsåret 1955/56 gör i medeltal *37 öre per 100 kilogram eller 14 öre per 100 kronors inköpsvärde*. Vitaminerade foderblandningar har hittills kunnat vitaminkontrolleras endast i relativt ringa utsträckning. Det skall anföras, att tillverkare och importörer i regel låter utföra egna driftsanalyser. Särskilt i fråga om vitaminbestämningar kunna dessa bli mycket kostnadskrävande.

Kommittén anförde därefter att frågan om kontrollkostnaderna inbegrep tre olika huvudspörsmål, nämligen: i vilken utsträckning skall kostnaderna primärt bäras av staten eller av näringen, vilka skall vara avgiftspliktiga i den mån kostnaderna uttas av näringen och hur skall kostnaderna i sådant fall fördelas.

Rörande den första frågan — i vilken utsträckning bör kostnaderna primärt bäras av staten eller av näringen — anför kommittén till en början att den haft att taga hänsyn till de synpunkter på denna fråga, som anförts i en inom *statens sakrevisions kansli* upprättad och till lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden översänd »PM med förslag angående avgiftsbeläggning av statens jordbruksnämnds kontroll över handeln med fodermedel». I denna promemoria hade efter en redogörelse för det nuvarande läget anförts.

»Avgiftsfrågans tidigare behandling torde såväl beträffande 1938 års fodermedelslag som 1950 års kungörelse ha byggts på den av föredragande departementschefen i förenämnda proposition (1938: 254) intagna principiella ståndpunkten att staten med hänsyn till det allmännas intresse av fodermedelslagens efterlevnad bör bekosta sådana undersökningar, som avse kontroll över riktigheten av säljarens deklaration angående fodermedels innehåll.»

Rörande promemorians innehåll i övrigt anförde kommittén därefter följande.

I promemorian redogöres härefter för vissa avgifter som utgår vid statlig kontroll över läkemedel, vitaminerade livsmedel och växtskyddsmedel. Under återopande av att det allmännas intresse av givna bestämmelser efterlevnad icke torde vara mindre starkt i fråga om t. ex. livsmedel än beträffande fodermedel och under hänvisning till att fodermedelskontrollen måste antagas innebära en förmån för tillverkare och importörer genom att skapa ett ökat förtroende för produkterna och därmed en ökad avsättning, har sakrevisionen vidare funnit det skäligt att statsverkets samtliga kostnader för fodermedelskontrollen täckas genom avgifter. Från sakrevisionens sida föreslås sålunda att ersättning skall uttagas icke blott för analyskostnaderna utan även för kostnaderna för provtagningen och för övrigt med kontrollen förenat bestyr. Härvid har även understrukits, att detta icke kan medföra sådan ökning av tillverkarnas och importörernas kostnader, att denna kan tillmätas någon betydelse vid prissättningen av produkterna. Det kan nämnas, att kostnaderna för kontrollen rörande andra fodermedel än vitaminfodermedel och fodertran i promemorian uppskattats till omkring 100 kr per prov.

Kommittén fann i likhet med vad som i sakrevisionens promemoria anförts, att beträffande *analyskostnaderna* tillräckliga skäl knappast kan föreligga för att göra skillnad mellan vitaminkontroll och övrig fodermedelskontroll samt anförde härom följande.

Mer eller mindre regelbunden analysering av de framställda eller importerade produkterna är en kontrollåtgärd, som varje omsorgsfull tillverkare eller importör oavsett förefintligheten av offentliga kontrollbestämmelser vidtager. Kommittén förutsätter, att vederbörande företagare liksom hittills genom kontrollmyndighetens försorg kommer att erhålla besked om analysresultaten. Den statliga kontrollen blir på sådant sätt icke helt utan betydelse för företagarnas behov av egna driftsanalyser. Vid sådant förhållande talar starka skäl för att vederbörande skall vara skyldig att erlagga analyskostnaden.

Kommittén ansåg däremot, att frågan principiellt och praktiskt låg helt annorlunda till i fråga om *administrationskostnaderna* för fodermedelskontroll.

trollen. Härvidlag ägde enligt kommitténs mening den i propositionen 1938: 254 uttalade grundsatsen, att staten med hänsyn till det allmännas intresse av lagens efterlevnad borde bekosta kontrollen, alltjämt giltighet. Kommittén anförde vidare följande.

Den omständigheten, att den statliga kontrollen även kan sägas helt allmänt innefatta vissa förmånliga biverkningar för företagarna, förändrar icke detta förhållande. Det ligger i sakens natur, att statliga ordnings- och kontrollföreskrifter av olika slag ofta innebär mer eller mindre påtagligt förmånliga biverkningar för skilda medborgargrupper. Detta förhållande torde dock icke i och för sig få medföra att man överger principen att den statliga administrationen skall bestridas av statsmedel. För att så skall ske, fördras enligt kommitténs mening att särskilda skäl av betydande styrka kan åberopas. Sådana skäl synes icke föreligga här. Vad som från sakrevisionens sida åberopats om kontrollen av vitaminerade livsmedel synes ha en synnerligen begränsad betydelse och endast innebära, att en kommunal instans (hälsovårdsnämnd) har möjlighet att av folkhälsoinstitutet uttaga ersättning för sitt bestyr med inköp av prov och att vederbörande företagare, i de fall där så till äventyrs sker, får bestrida denna kostnad. — Vad som från sakrevisionens sida anförts därom att kontrollkostnaderna är för små för att få någon betydelse vid prissättningen, anser utredningen sakna relevans. Vare sig kostnaderna blir små eller stora, kommer de att inräknas i produktionskalkylerna och får — i den mån konkurrensläget så medger — slutligen bäras av konsumenterna.

Även starka praktiska skäl talade enligt kommitténs mening mot att man på grundval av en taxa sökte erhålla ersättning för den statliga administrationen av fodermedelskontrollen.

Till stöd för denna uppfattning anförde kommittén följande.

I de fall där kontrollen lokalt utövas av resande personal med central stationeringsort uppkommer frågan om rese- och traktamentskostnadernas fördelning. Att i varje enskilt fall uttaga den faktiska kostnaden är icke praktiskt möjligt. Vid en schematisering av denna kostnad får åter de centralt belägna anläggningarna bidra till kostnaden för kontroll av de perifert belägna. Även andra förhållanden medför, att det möter åtskilliga svårigheter att konstruera en taxa, som på ett riktigt sätt ger täckning för administrationskostnaderna. Tillämpningen av en sådan taxa kommer därjämte att medföra ett betydande och helt improduktivt administrationsarbete. Taxan måste fortlöpande revideras i anslutning till kostnadsförändringar och till förändringar i kontrollobjektens antal och struktur. I detta sammanhang bör även beaktas, att staten för sin jordbruksreglerande verksamhet har viss nytta av de uppgifter, som inkommer i samband med kontrollen. Kommittén föreslår således, att endast analyskostnaderna skall uttagas taxevägen.

Beträffande den andra frågan — hos vilket företag analyskostnaderna bör uttagas — anför kommittén att analyskostnaderna bör tagas ut hos de företag, till vilka kontrollförfattningen riktar sig. Kommittén har sålunda räknat med att analyskostnaden skall uttagas av den, som yrkesmässigt tillverkar eller importerar fodermedel av de slag, på vilka kontrollen skall utövas.

Kommittén har som tillverkning räknat varje slag av bearbetning, alltså även om denna endast innebär krossning eller malning av material eller att

två eller flera ingredienser blandas. Som sådan förpackare, som är underkastad kontroll, räknar kommittén endast den som, utan att själv tillverka eller importera varan, inköper denna och förpackar den i »förbrukareförpackningar». Med hänsyn till dessa omständigheter är det enligt kommittén möjligt att det inom landet över huvud taget inte förekommer någon rörelse, som är att betrakta som förpackare i här avsedd mening. I varje fall torde antalet sådana företag vara mycket ringa.

Vad angår den sista frågan — hur analyskostnaderna bör beräknas och fördelas — uttalar kommittén, att den övervägt att, i likhet med vad som nu är fallet i fråga om vitaminfodermedel, låta företagen genomgående erlægga den faktiska kostnaden för de analyser som avser deras egna produkter. En fördel med ett sådant system skulle — vid jämförelse med en taxa baserad på genomsnittskostnad — vara, att man kunde reglera antalet kontroller hos de olika företagen allt efter det behov därav som bedömdes föreligga. Kommittén anför vidare, att de samvetsgranna tillverkarna då icke behövde drabbas av någon del av kostnaderna för den tätare eller eljest mera omfattande kontroll, som ansågs erforderlig hos andra tillverkare. Å andra sidan skulle vid ett sådant system kostnaderna komma att träffa företagen mycket olika. Vidare skulle ett sådant uttagande av analyskostnaderna lätt medföra, att företagen för att gardera sig i sina priskalkyler utgick från risken att få erlægga maximala analyskostnader. Det kunde även förtjäna att nämnas, att kontrollen givetvis blev ömtåligare att genomföra om de enskilda företagen skulle erlægga den faktiska kostnaden för analys av hos dem uttagna prover än om en genomsnittskostnad uttogs.

Kommittén föreslår med hänsyn till det anförda, att kostnaderna för analysering av proven skall uttagas genom årliga avgifter för varje särskilt varumärke, baserade på de analystaxor som tillämpas vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och statens institut för folkhälsan, och beräknade så att de totalt sett täcker kostnaderna för det antal analyser per år, som man genomsnittligt beräknar utföra.

Kommittén har gjort en beräkning av det årliga antal analyser, som kan komma att utföras. I fråga om andra analyser än de som avser vitaminer räknar kommittén med att varje särskilt märke vid varje tillverkningsplats eller hos varje importör bör årligen analyseras i genomsnitt 2,5 gånger då fråga är om foderblandningar och 2 gånger då fråga är om övriga fodermedel.

Beträffande vitaminer anför kommittén till en början, att de kombinationer av olika slag därav, som vitaminfodermedlen eller de vitaminerade handelsfoderblandningarna uppges innehålla, var mångfaldiga. Det hade därför inte ansetts lämpligt att fastställa en avgift för varje kombination som kunde förekomma i en viss fodervara. Kommittén hade i stället ansett, att man borde fastställa en årlig avgift för varje vitaminslag, som uppgavs ingå i saluförda fodermedel, grundad på den faktiska analystaxan för vitaminslaget i fråga samt ett antaget genomsnittligt antal analyser per år.

Sedan kommittén redogjort för den taxa som gällde den 1 juli 1957 anför kommittén bl. a. följande.

Under kalenderåret 1954 utförde statens institut för folkhälsan på sina egna laboratorier icke mera än omkring 200 vitaminbestämningar avseende fodermedelskontrollen. Vid statens husdjursförsök utfördes under samma tid för fodermedelskontrollen 41 bestämningar av vitamin D₃. Såvitt framgår av det av den s. k. folkhälsoinstitutsutredningen nyligen avgivna betänkandet, torde man ej heller för närvarande kunna räkna med någon nämnvärd ökning i folkhälsoinstitutets kapacitet för vitaminbestämningar avseende fodermedelskontrollen. Vad beträffar bestämningarna av vitamin D₃ med kycklingar vid statens husdjursförsök torde däremot en rätt avsevärd utökning redan med nu tillgängliga resurser kunna åstadkommas, varför analyskapaciteten vid folkhälsoinstitutet i första hand utgör begränsningsfaktorn.

Den tillgängliga analyskapaciteten har hittills främst utnyttjats för kontroll av vitaminfodermedlen. Kommittén har emellertid på grund av den ökade användningen av vitaminerade handelsfoderblandningar funnit det angeläget att en viss del av analyskapaciteten reserveras för kontroll av vitaminhalten i sådana blandningar. På grund av det stora antalet provtagningsobjekt kommer dock i varje fall undersökningsfrekvensen för varje särskilt vitaminslag i blandningarna att bli mycket ringa. För att kontrollen trots detta skall få avsedd psykologisk effekt, får man därför räkna med att endast visst eller vissa vitaminslag i ett eller ett par av tillverkarens märken omväxlande blir föremål för analys vid varje provtagning.

Som ett underlag för beräkning av kontrollavgifterna antager kommittén att tills vidare hälften av analyskapaciteten reserveras för vitaminfodermedlen och hälften för vitaminerade handelsfoderblandningar. Härigenom kommer ett 100-tal analyser att kunna utföras med vardera foderslaget. Varje vitaminslag skulle då bli föremål för kontrollanalys i genomsnitt 0,4 gånger per år då fråga är om vitaminfodermedel och 0,07 gånger per år då fråga är om vitaminerade handelsfoderblandningar.

Kommittén anser, att taxa bör fastställas av kontrollmyndigheten enligt grunder som Kungl. Maj:t godkänner. Taxan, som borde grundas på förhållandena vid den föreslagna förordningens ikraftträdande, borde med jämna mellanrum och för övrigt då så påkallades överses. Kommittén framlägger ett förslag till taxa för årliga analysavgifter. Denna är uppdelad i en avdelning för analyser av andra näringsämnen än vitaminer, upptagande belopp varierande mellan 35 och 145 kr. för skilda fodermedel samt en avdelning för vitaminanalyser, vari för varje vitaminslag upptagits belopp mellan 15 och 240 kr. Avgifterna skall erläggas för varje varumärke och kontrollställe.

Vad beträffar *antibiotika* framhåller kommittén, att deklarerad halt därav i fodermedel hittills inte kontrollerats samt att kostnaderna för bestämning av antibiotika inte kunde med någon större grad av säkerhet anges. Förslag till taxa i denna del borde därför få utarbetas av kontrollmyndigheten sedan bättre kännedom om kostnaderna och undersökningskapaciteten vunnits.

Reservation och särskilt yttrande

I en reservation har herrar Andersson, Bengtsson, Olsson och Svenson anfört, att enligt deras mening nuvarande system borde — med den av majoriteten föreslagna jämkningen i fråga om debiteringen av kostnaderna för vitaminanalys — bibehållas även i fråga om analyskostnaderna. Experterna Ek, Kjell Dahl, Mattsson och Wessman har instämt i reservationen. I denna anföres följande.

Påståendet i promemorian, att skäl icke föreligger att i fråga om analyskostnaderna göra skillnad mellan vitaminkontroll och övrig fodermedelskontroll anser vi icke vara riktigt. Vi anser tvärtom att många skäl talar för, att man bör göra en sådan åtskillnad. En företagare får själv avgöra vilka slag av vitaminer, som skall ingå i och deklareraras för ett vitaminfodermedel eller en annan fodervara och som således skall kontrolleras av myndigheten och bestämmas genom dennas försorg. Skall statsverket betala undersökningskostnaderna — och dessa är relativt höga — kan företagaren frestas att ur reklamsynpunkt tillsätta även sådana vitaminslag, som icke är behövligen samt att tillsätta vitaminer av ett eller annat slag i praktiskt taget betydelselösa myckenheter. Vad angår övriga undersökningar, d. v. s. av sådana ämnen som råprotein, smältbart renprotein m. fl., har kontrollmyndigheten bestämt, vad deklarationen för en viss vara obligatoriskt skall omfatta, och man vet på förhand vad kostnaden blir för kontrollundersökningarna. Företagaren själv har ingen möjlighet att påverka kostnadsstorleken för analyserna för en viss vara vid kontroll av ett på förhand av myndigheten bestämt antal ämnen.

Det av kommittémajoriteten föreslagna avgiftssystemet för analyskostnader kräver ett betydande administrativt arbete, helst som taxorna för analyser emellanåt revideras, och förändringar ofta inträffar i fråga om det antal märken m. m., som en viss företagare tillverkar eller importerar för avsalu. Även andra nackdelar kan redovisas. Sålunda uppmuntrar det företagarna till underlåtenhet i vad avser anmälan till myndigheten om upptagande av tillverkning eller import eller om tillkomsten av nya märken. För småföretagare blir kostnaden för kemiska analyser i förhållande till omsättningen belungande. Detsamma kan icke sägas om kostnaden för vitaminundersökningar. Tillverkningen av vitaminfodermedel bedrivs nämligen av ett förhållandevis ringa antal företagare med stor årsomsättning.

I detta sammanhang bör man icke bortse från, att företagarna utan ersättning från statsverket utför ett omfattande och värdefullt arbete i form av sådan rapportering angående varuomsättningen m. m., som även eller enbart tjänar jordbruksnämndens allmänna reglerande verksamhet. Vidare får tillverkarna extra kostnader för märkning av säckar m. m. samt förorsakas diverse andra kostnader och besvär genom anmälningar till kontrollmyndigheten o. dyl. Det bör även ihågkommas, att de botaniska undersökningarna huvudsakligen avser kontroll av bestämmelsen om inblandning av oljekraftfoder av raps, rybs och senap i foderblandningar, alltså undersökningar som hänför sig till den allmänna jordbruksreglerande verksamheten och icke till kvalitetskontrollen i vanlig mening.

Vi anser således, att företagarna rimligtvis icke bör påläggas kostnader för foderkontrollen, utöver vad som för närvarande är fallet. Det nu tillämpade avgiftssystemet bör i princip bibehållas. Vad angår kostnaderna för vitaminundersökningar kan vi dock biträda majoritetsförslaget om genomsnittlig debitering, oberoende av de undersökningar som i verkligheten utförts för en viss företagare.

För regleringsåret juli 1956—juni 1957 uppgick jordbruksnämndens kostnader för kemiska analyser och botaniska undersökningar till sammanlagt drygt 60 000 kronor. Vid oförändrade analystaxor (en höjning genomfördes dock den 1 juli 1957) och i huvudsak oförändrade andra förutsättningar torde ett belopp av denna ungefärliga storleksordning tills vidare kunna räcka. Enligt majoritetsförslaget skall beloppet debiteras på omkring 140 skilda företagare, vilka bedriver tillverkning vid omkring 190 skilda anläggningar. Något över 700 provtagningsobjekt skall avgiftsbeläggas. Vi anser att den stora administrativa apparat, som erfordras för fördelning och inkassering av beloppet ej står i proportion till beloppets storlek.

Vi vill även framhålla, att därest statsverket fortsättningsvis, liksom nu, gäldar kostnaden för kemiska analyser, öppnas möjlighet att i den utsträckning som kontrollmyndigheten finner önskvärt, även kontrollera icke obligatoriska men ändå värdefulla uppgifter, som vissa företagare lämnar om halt i foderblandningar av sådana kemiska ämnen som aska, kalcium och fosfor m. m. Tilläggskostnaderna vid bestämning av dylika ämnen är relativt små. För jordbrukarna är det icke utan vidare klart, vilka deklARATIONER på en förpackning som är obligatoriska och kontrollerade och vilka som är frivilliga och måhända icke kontrollerade.

Experten Larsson har i särskilt yttrande instämt i reservationen utom såtillvida, att den däri föreslagna jämkningen i fråga om debitering enligt hans mening inte bör genomföras. Han anser sålunda, att nuvarande debiteringssystem för vitaminanalyser skall bibehållas. Som ytterligare stöd för den principiella ståndpunkt, som intagits i reservationen, anför Larsson följande.

För att vi med framgång skall kunna avsätta vårt animalieöverskott på världsmarknaden fordras kvalitativt högvärdiga varor. De använda fodermedlens sammansättning och art ha därvid stort inflytande på den färdiga produkten, t. ex. på ägg, fläsk och smör. Deklarationsplikten över foderblandningarnas sammansättning bör vara en god ledning för jordbrukarna vid bedömandet av fodrets inflytande på produkternas kvalitet och därmed också på möjligheterna att avsätta dessa på utlandsmarknaden. Exporten är av så stort allmänt intresse att det borde motivera att statsverket även i fortsättningen svarar för kontrollanalyskostnaden. De ifrågasatta kostnaderna är för övrigt obetydliga.

Ämbetsverken

Ämbetsverken ansluter sig till kommitténs principiella uppfattning, att administrationskostnaderna skall bestridas av statsmedel, och att analyskostnaderna i viss utsträckning skall gäldas av tillverkare och importörer.

Ämbetsverkens majoritet anför i denna del bl. a. följande.

Ämbetsverken vill till en början som sin åsikt uttala, att en utdebitering av administrationskostnaderna (vari ingår även provtagningskostnaderna) på tillverkare och importörer icke synes böra komma i fråga som separat åtgärd på detta område. Därest man skall överge den av kommittén refererade grundsatsen om att staten skall bekosta administration av sådan statlig kontroll- och uppsiktsverksamhet som organiserats av hänsyn till det allmännas intresse, torde detta böra ske på grundval av allmänna och principiella överväganden från statsmakternas sida och icke genom åt-

gärder från fall till fall. Ämbetsverken anser sålunda för sin del, att endast direkta analyskostnader bör uttagas av näringsidkarna. — — — En begränsning i fråga om antalet prover per år bör enligt ämbetsverkens mening bibehållas. Däremot synes det icke finnas anledning att bibehålla den nu gällande begränsningen till vissa slag av fodermedel och vissa slag av analyser. I sakens natur ligger dock, att betalningsskyldighet icke skall gälla beträffande andra slag av fodermedel än dem, som omfattas av kontrollbestämmelserna, eller andra slag av analyser än dem som avser efterlevnaden av dessa bestämmelser.

I fråga om begränsningen av skyldigheten att gälda ersättning för analyskostnaderna anför ämbetsverken följande.

Ämbetsverken vill betona, att frekvensen av kontrollundersökningar självfallet icke bör vara större än som bedömes nödvändigt för att upprätthålla en noggrann efterlevnad av bestämmelserna. Då verken föreslår att skyldigheten för näringsidkarna att betala kontrollanalyser begränsas till högst två prover per år (i visst fall högst ett prov), innebär detta icke att verken ansett att en sådan undersökningsfrekvens i varje enskilt fall behöver upprätthållas. — Att vitaminundersökningar i praktiken ej på långt när kan ske i denna omfattning framgår av det förut anförda. — Men ämbetsverken räknar på grundval av sina erfarenheter från detta och liknande kontrollsammanhang med att en kontrollfrekvens av i regel två gånger per år i allmänhet bör väl motsvara behovet.

I fråga om möjligheterna att få vitaminundersökningar utförda räknar ämbetsverken med att dessa ökat något sedan kommittén bedömt frågan och uttalar, att omkring 325 sådana undersökningar torde kunna utföras per år i stället för omkring 200 som kommittén räknat med. Gällande möjlighet att på tillverkarnas bekostnad utföra undersökning av i vissa fall högst två och i vissa fall högst ett prov årligen kunde dock — genomsnittligt räknat — endast till en ringa del utnyttjas.

I enlighet med det anförda föreslår ämbetsverken en bestämmelse av innebörd, att tillverkare och importör av fodermedel skall vara skyldig att gälda ersättning för undersökning av prov å vara, som tillverkats eller importerats av honom, dock inte till högre belopp än som motsvarar kostnaden för undersökning

beträffande *vitaminhalt* två gånger årligen av varje vitaminfodermedel och vitaminerad minerealfoderblandning, samt en gång årligen av varje annat fodermedel, som uppges vara försatt med vitaminer, ävensom

beträffande *innehåll av andra ämnen* två gånger årligen av varje slag (märke) av fodermedel.

Härvid förutsättes, att vitaminkontrollen omfattar alla slag av deklarerade vitaminer och att kontrollen i övrigt omfattar alla beståndsdelar, beträffande vilka deklarationsskyldighet gäller, samt att, vid tillverkning på mer än en plats, avgiftsskyldigheten skall gälla för varje särskild tillverkningsplats.

I fråga om sättet för uttagandet av analyskostnaderna har ämbetsverken stannat i skilda meningar. De anför i denna del.

Lantbruksstyrelsen accepterar på grund av de motiv, som kommittémajoriteten anför, i detta stycke majoritetens förslag. Jordbruksnämnden fin-

ner däremot för sin del detta förslag, vilket innebär att man uttager ersättning för analyskostnaderna enligt en taxa, upprättad på grundval av teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter, vara allt för komplicerat. Nämnden är medveten om att vissa nackdelar möjligen kan följa med ett uttagande i varje enskilt fall av de faktiska analyskostnaderna, men finner att dessa eventuella nackdelar väl uppvägs av den enkelhet i tillämpningen samt de fördelar i övrigt, som är förbundna med detta system. Nämnden vill sålunda i detta sammanhang anknyta till nu gällande ordning så tillvida att den — i den mån ersättning för analyskostnaderna skall uttagas hos näringsidkarna — anser att den av analysinstitutionen i varje särskilt fall debiterade kostnaden för analysen bör uttagas.

Med hänsyn till att kontrollmyndigheten i vissa fall kan behöva företaga undersökningar utöver det antal, för vilket näringsidkaren är skyldig att betala, bör man vid det av jordbruksnämnden föreslagna systemet för avgiftsuppbörd räkna med att kontrollmyndigheten skall förfoga över ett visst belopp för sådana extra undersökningar. Detta belopp beräknar nämnden för närvarande till omkring 20 000 kronor per år. Till jämförelse kan nämnas, att statsverkets genom jordbruksnämnden erlagda analyskostnader för fodermedelskontroller under budgetåret 1956/57 uppgick till 62 000 kronor. Därest staten även i fortsättningen skulle bestrida kostnaderna för kontrollanalyser enligt samma regler som nu, har man med hänsyn till den taxestegring som inträffat, att räkna med ett kostnadsbelopp av inemot 70 000 kronor för år. Även den fortskridande ökningen av antalet kontrollobjekt tenderar att medföra stegring av kostnaderna för kontrollanalyser.

Ämbetsverken anför slutligen i kostnadsfrågan, att de inte i detta sammanhang kunnat beakta de kontrollåtgärder på fodermedelsområdet, som betingas av rena hälsovårdssynpunkter, utan förutsätter att dessa intressen blir tillgodosedda i annat sammanhang.

Beträffande den omfattning, vari avgiftsbeläggning för analyser borde ske, anmälde *a v v i k a n d e m e n i n g*, i jordbruksnämnden av herrar Andersson och Bengtsson samt i lantbruksstyrelsen av herr Svenson. Samtliga dessa vidhöll vad de anfört i den till kommitténs förslag fogade reservationen.

Remissinstanserna

Före remissbehandlingen förelåg alltså fem förslag i kostnadsfrågan, vilka har i stort sett följande innebörd.

1. Sakrevisionens förslag

Samtliga kostnader för fodermedelskontrollen skall täckas genom avgifter.

2. Kommittémajoritetens förslag

Alla analyskostnader täckes genom avgifter.

Övriga kostnader bestrides av statsmedel.

Analyskostnaderna uttages genom årliga avgifter för varje varumärke och kontrollställe.

Avgifterna beräknas täcka det antal analyser, som i genomsnitt per år beräknas bli utförda, varvid för vitaminer utgår en genomsnittsavgift för varje vitaminslag.

3. Ämbetsverkens majoritets förslag

Ämbetsverkens majoritet ansluter sig till kommittémajoriteten utom såtillvida, att skyldigheten för tillverkare och importör att gälda ersättning för undersökning av prov ej skall föreligga till högre belopp än som motsvarar kostnaden för två prov eller i visst fall ett prov årligen. I fråga om sättet för kostnadernas uttagande ansluter sig lantbruksstyrelsen till kommittémajoritetens förslag medan jordbruksnämnden anser, att avgiften skall motsvara den faktiska analyskostnaden i varje enskilt fall, varvid förutsättes att för extra undersökningar årligen får disponeras 20 000 kr. av statsmedel.

4. Förslag av kommitténs och ämbetsverkens minoritet samt experterna Ek, Kjelldahl, Mattsson och Wessman.

Nuvarande system bibehålles med den jämkningen, att avgifternas storlek i enlighet med majoritetsförslagen bestämmes genomsnittligt. Förslaget innebär alltså att avgift endast skall uttagas för undersökning av halten av vitaminer i vitaminfodermedel och vitaminerad foderblandning och av fria fettsyror i fodertran samt avse två eller i visst fall, ett prov årligen.

5. Experten Larssons förslag

Nuvarande bestämmelser bibehålles oförändrade.

Även bland remissinstanserna råder mycket delade meningar i kostnadsfrågan. Redogörelsen för dessas inställning torde därför lämpligen böra uppdelas med hänsyn till det förslag som helt eller huvudsakligen stödjes.

Förslaget 1

Det förslag som från sakrevisionens sida framlagts för kommittén förordas — förutom av sakrevisionen — av statskontoret, kommerskollegium samt lantbrukshögskolans lärarkollegium.

Sakrevisionen anser, att statsverkets kostnader för fodermedelskontrollen helt bör täckas genom avgifter. Uttagandet bör ske på så sätt att liksom nu de faktiska analyskostnaderna debiteras. Därjämte bör en tilläggsavgift uttagas för att täcka administrationskostnaderna. Sakrevisionen anför härom följande.

Sakrevisionen finner för sin del den av kommittén och ämbetsverken föreslagna begränsningen av antalet undersökningar per år, för vilket kontrollavgift skall utgå, vara otillräckligt motiverad. En dylik bestämmelse finnes visserligen i den nu gällande provisoriska kungörelsen, men ifrågavarande stadgande synes närmast ha tillkommit såsom en kompromiss mellan de divergerande åsikter, som principiellt förelegat beträffande kontrollverksamhetens avgiftsbeläggning. För sakrevisionen, som anser en total kostnadstäckning för här ifrågavarande verksamhet vara principiellt välgrundad, framstår den föreslagna avgiftsbegränsningen därför såsom opåkallad och revisionen avstyrker således jämväl det ifrågasatta anslaget för extra undersökningar. Man torde få förutsätta, att tillsynsmyndigheten kommer att bedriva sin kontrollverksamhet på sådant sätt, att undersökningar icke

företagas hos näringsidkare i större omfattning än som i varje enskilt fall finnes motiverat och nödvändigt.

Gentemot sakrevisionens påpekande, att ersättning borde uttagas icke blott för analyskostnaderna utan även för kostnaderna för provtagningen och för övrigt med kontrollen förenat bestyr, har kommittén ställt sig avvisande. Ämbetsverken ha uttalat, att en dylik utdebitering icke synes böra komma i fråga som separat åtgärd på detta område. — — — I anslutning härtill vill sakrevisionen anföra följande. Genom de förslag till analyskostnadernas täckande, som ämbetsverken framfört, komma de taxor som gälla för respektive analyser vid statens institut för folkhälsan respektive vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt att läggas till grund för debiteringen. Ifrågavarande taxor äro numera i princip uppbyggda så, att fullkostnadstäckning ernås för samtliga på analysarbetet fallande kostnadsslag. En tillämpning av ifrågavarande institutioners taxor på fodermedelsanalyserna kommer sålunda att medföra täckning ej blott för de direkta analyskostnaderna utan jämväl för samtliga på respektive laboratorieavdelningar fallande administrations- och andra gemensamma kostnader. De administrations- och provtagningskostnader, varom i utredningen är fråga, inskränka sig till de speciella kostnader, som hos tillsynsmyndigheten äro förbundna med kontrollverksamheten. Dessa kostnader bestå främst i kontrollanternas resor och traktamenten samt i de kostnader, som fodermedelsanalysernas handhavande därutöver kunna förorsaka inom kontrollmyndigheten. Sannolikt äro dessa kostnader jämförda med analyskostnaderna av mycket ringa storlek. Sakrevisionen kan icke finna något bärande skäl, varför just denna del av de totala kostnaderna för en viss verksamhet icke skulle medräknas vid ersättningsskyldighetens fastställande. Revisionen vidhåller sålunda sin uppfattning att även de nu ifrågavarande provtagnings- och administrationskostnaderna böra debiteras vederbörande näringsidkare.

Däremot är sakrevisionen ense med kommittén om att ett alltför minutiöst utdebiterande av den faktiska kostnaden för t. ex. en kontrollants resa icke är praktiskt möjligt. Ett mera schematiskt förfaringssätt är givetvis påkallat i fråga om dessa kostnader. Sakrevisionen vill i anslutning härtill något beröra de överväganden rörande lämpligaste sättet för ersättningarnas uttagande, vilka utmynnat i kommittéförslaget att analysavgifterna skulle debiteras enligt en årstaxa, upprättad på grundval av teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter. I likhet med jordbruksnämnden finner sakrevisionen denna metod vara alltför komplicerad. Därtill kommer, att den i praktiken troligen skulle visa sig mindre tillförlitlig, enär den vilar på två förutsättningar, som knappast kunna hållas, nämligen *dels* att varje företagares tillverkning eller import under året icke undergår någon ändring med avseende å varuslag eller sammansättning och *dels* att analyslaboratoriernas årskapacitet i fråga om fodermedelsundersökningar är på förhand känd. Då dessa villkor icke torde kunna uppfyllas och då vad som anförts till förmån för en årlig genomsnittsdebitering icke synes vara särskilt vägande, vill sakrevisionen förorda, att analyskostnaderna uttagas genom debitering från fall till fall, såsom redan nu varit förhållandet i fråga om vitaminanalyserna. De särskilda kostnaderna för provtagning och administration synas lämpligen kunna uttagas genom en tilläggsavgift, vilken av tillsynsmyndigheten påföres de ersättningsskyldiga exempelvis i proportion till antalet under året besökta förrättningsställen och där verkställda provtagningar.

Kommerskollegium anser, att sakrevisionens ståndpunkt i princip är riktig. Kollegiet är emellertid tveksamt med hänsyn till att sakrevisionens för-

slag vid behandlingen inom kommittén och ämbetsverken inte vunnit anslutning från något håll. Kollegiet anför härom följande.

Enligt kollegii mening är sakrevisionens ståndpunkt i princip riktig. Det bör härvid erinras om att det icke blir företagarna, som slutgiltigt få svara för kontrollkostnaderna, utan dessa komma att övervältras på konsumenterna. Eftersom regleringen av handeln med fodermedel tillkommit i konsumenternas intresse, måste det anses naturligt att de också få bekosta de i samband med regleringen uppkommande kostnaderna; vägande skäl för att låta skattebetalarna deltaga i dessa synas icke kunna förebringas. För sakrevisionens ståndpunkt talar även den i dagens läge allmängiltiga synpunkten, att statens utgifter i görligaste mån böra begränsas. Den av sakrevisionen förordade ordningen har emellertid icke vunnit anslutning från något håll. Alla äro ense om att staten liksom för närvarande skall betala provtagnings- och andra administrationskostnader. Också kollegium kan biträda ett sådant system, därest det verkligen förhåller sig så som kommittén uttalat, nämligen att en ordning med skyldighet för företagarna att bestrida dessa kostnader skulle vara förenad med stora praktiska svårigheter samt medföra ett betydande och helt improduktivt administrationsarbete. Kollegium är emellertid icke helt övertygat om att svårigheterna äro så stora. Det må erinras om att åtskilliga statliga verksamhetsgrenar bekostas helt genom avgifter som uttagas av enskilda, t. ex. i fråga om patentverket och skeppsmätningssväsendet. På samma sätt borde det väl vara möjligt att genom en taxa, upptagande fasta, på schematiskt sätt differentierade avgifter låta de av förevarande reglering berörda företagarna bestrida samtliga de med regleringen förenade kostnaderna. Det kan antagas att på längre sikt utjämning skulle ske, så att företagarna bleve drabbade av kostnaderna i lika mån.

Därest företagarna ej helt skall bekosta kontrollen bör enligt kollegiets mening i varje fall samtliga analyskostnader åvila dessa. I fråga om sättet för uttagandet av analyskostnaderna diskuterar kollegiet — utan att ta bestämd ståndpunkt — olika alternativ och anför följande.

Regleringen av handeln med fodermedel bör betraktas såsom en enhet, med skyldighet för envar av regleringen berörd företagare att bidra till analyskostnaderna med lika stora avgifter, så avpassade att analysinstitutionernas årliga utgifter för analysverksamheten täckas. Häremot kan visserligen invändas att i så fall de mindre företagen skulle komma att i ekonomiskt hänseende drabbas — relativt sett — hårdare än de större, men det torde vara svårt att över huvud finna ett användbart system, mot vilket icke denna invändning skulle kunna göras. Mot en ordning av antytt slag kan emellertid ytterligare göras gällande, att den skulle vara obillig mot tillverkare och importörer av fodermedel, beträffande vilka den faktiska analyskostnaden är ringa; de skulle tvingas att deltaga i kostnaderna för dem ovidkommande analyser, som äro avsevärt dyrare. Denna omständighet kan åberopas mot en så förhållandevis enkel lösning som att uttaga samma avgift av alla företagare i branschen. Jordbruksnämnden har föreslagit, att varje företagare hos vilken prov tagits i kontrollsyfte skall — med viss närmare angiven begränsning — gälda den av analysinstitutionen debiterade kostnaden. Detta förslag tillgodoser onekligen alla rimliga anspråk på enkla regler inom förvaltningen, en omständighet som starkt talar för förslagets genomförande. Förslaget har emellertid — åtminstone på kortare sikt — bl. a. den nackdelen, att de med regleringen följande kostnaderna skulle drabba de olika företagarna ojämnt, beroende på att antalet årliga provtag-

ningar icke kan bli detsamma för envar; kostnaderna i det enskilda fallet blir mer eller mindre beroende av tillfälligheter. Denna brist vidlåder däremot icke lantbruksstyrelsens förslag, enligt vilket analyskostnaderna skola fördelas mellan samtliga regleringen underkastade företagare enligt en taxa, upptagande på visst sätt framräknade enhetliga genomsnittsavgifter. Detta förslag an knyter tämligen nära till den ordning vilken kollegium — såsom av det förut anförda framgår — funnit vara den principiellt riktigaste, men här vill det synas som om jordbruksnämndens invändning, att förslagens genomförande förutsätter ofta återkommande beräkningar av invecklad och omständlig natur, vore riktig. Såvitt kollegium kan bedöma, förefaller det dock möjligt att — utan att eftersätta några billighetssynpunkter — använda mera schematiska metoder vid fastställandet av de genomsnittliga avgifterna. Skulle detta visa sig ogörligt, finner sig kollegium närmast höra förorda jordbruksnämndens förslag.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser, att man bör överväga om inte kontrollkostnaderna borde täckas genom en avgift som stod i visst förhållande till försäljningsvärdet av de olika produkterna. Detta system hade i drygt 30 år tillämpats i Danmark, där det syntes ha fungerat tillfredsställande. Härigenom skulle även vinnas en effektivare kontroll och den fördelen, att kostnaderna inte blev särskilt betungande för småföretagare.

Förslaget 2

Kommittémajoritetens förslag biträdades av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt Kooperativa förbundet, vilket dock anser, att avgiftsskyldighet aldrig bör åvila förpackare samt att sättet för avgifternas upptagande bör förenklas.

Kontrollanstalten, som anser att företagarna bör ersätta även kostnaderna för andra kontrollundersökningar än rena analyser, förordar en avgift av viss promille på försäljningspriset eller tillverkningskvantiteten och anför härom följande.

Anstalten finner det väsentligt att kontrollen ej endast omfattar rutinanalyser som nu och att dessa göres tätare, utan även utsträcker till bl. a. kontroll av förskönande benämningar på mekaniska blandningsbeståndsdelar och annat dylikt, som ej kan analyseras efter vanliga schema. Här erfordras mera ovanliga metoder för både botanisk och kemisk analys. Det är väsentligt, att även sådana undersökningar betalas och att de ersättes från samma källa, då de betalande torde ha störst intresse av just en sådan kontroll, som avslöjar ovederhäftiga konkurrenters förskönande benämningar, vilka kan närma sig eller vara förfalskningar. Anstalten finner därför att ett belopp av f. n. genomsnittligt ca 1 ‰ på försäljningspriset vore lämplig avgift. Fördelningen av denna promillesats kunde dock ske på förenklat sätt på grundval av endast mängd- och icke botanisiska prisedeklarationer, om fodermedlen summariskt delas in i olika *grupper* ur prissynpunkt t. ex. vitaminfoder, vitaminerade och övriga fodermedel, som föreslagits i utredningen.

Kooperativa förbundet föreslår, att de totala kostnaderna för vitaminanalyser per år fördelas på de skilda tillverkarna i förhållande till antalet av dem saluförda märken och att en enhetlig taxa sättes. På liknande sätt syntes en enhetlig taxesättning kunna genomföras även för andra, relativt billigare analyser.

Förslaget 3

Ämbetsverkens majoritetsförslag tillstyrkes av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens veterinärmedicinska anstalt samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. Även Sveriges industriförbund ansluter sig i huvudsak till detta förslag. De tre sistnämnda instanserna uttalar därvid att de beträffande debiteringen av avgifterna ansluter sig till jordbruksnämndens förslag.

Sveriges industriförbund åberopar i dessa delar ett yttrande av Sveriges kemiska industrikontor. I detta föreslås, att man vid beräkning av det antal vitaminanalyser, som kan utföras, utgår från antalet tillverkare och importörer i stället för provtagningsobjekt. Det skulle då inte möta något hinder att kontrollera varje tillverkare minst två gånger om året.

Förslaget 4

Förslaget att nuvarande kostnadsregler skall bibehållas med den jämkningen att avgifternas storlek bestämmes genomsnittligt biträdes av Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Föreningen Svensk trankontroll, Svenska bygdekvarnars riksförbund, Föreningen Svenska spannmålsintressenter samt sju av de elva handelskammare, som hörts av kommerskollegium.

Riksförbundet Landsbygdens folk biträder i huvudsak detta förslag men ansluter sig i fråga om kostnaderna för vitaminanalyser till kommitténs förslag (Förslaget nr 2). Riksförbundet anför i denna del.

Kostnaderna för fodermedelskontrollen är relativt obetydliga. Reellt är det sålunda av ganska ringa betydelse vem som svarar för kostnaderna. Givetvis blir dock de mindre företagen missgynnade om analyskostnaderna skall överflyttas på företagen. Uttagandet av avgifter kräver vidare en betydande administrativ apparat. Inkasserandet av dessa avgifter får betraktas som en fullständigt improduktiv sysselsättning och motiv saknas för att på denna punkt ytterligare utbygga den statliga verksamheten. Det aktuella beloppet utgör i varje fall inte något sådant motiv. Riksförbundet delar sålunda den uppfattning som i detta stycke framförts av hr Andersson m. fl., innebärande att det allmänna skall svara för såväl administrations- som analyskostnaderna för kemiska och biologiska analyser.

I fråga om kostnaderna för vitaminanalyser kan riksförbundet godta kommitténs förslag.

Förslaget 5

Det av experten Larsson framförda förslaget, att nuvarande bestämmelser till alla delar skall bibehållas, förordas av Sveriges lantbruksförbund, Hus-hållningssällskapens förbund samt handelskammaren i Gävle.

Sveriges lantbruksförbund anför till stöd för sin ståndpunkt följande.

Det nuvarande systemet innebär bl. a. att de verkliga kostnaderna för vitaminundersökningar uttas genom debitering å företagarna från fall till fall. Det synes ha fördelar gentemot förslaget om en taxa grundad på teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter främst genom den enkelhet i tillämpningen, som det innebär.

Ett fodermedel får ofta större reklamvärde om det kan åberopas att ett flertal vitaminslag ingår i varan. Det skulle därför kunna ligga nära till

hands för tillverkare och importörer att uppge förekomst av vissa vitaminer i fodermedel, även om halten av dessa vitaminer är så låg att den saknar praktisk betydelse. Om de faktiska analyskostnaderna uttas för varje särskild vitaminanalys torde dock detta komma att i viss mån verka återhållande på företagarens vilja att åberopa förekomst av vitaminer, vars halt i fodermedlet är alltför låg.

Hushållningssällskapens förbund uttalar, att i förhållande till ämbetsverkens förslag det nuvarande systemet minskade det administrativa arbetet och syntes skapa bättre förutsättningar för att kontrollen utformades med den smidighet och anpassning, som borde förekomma. Därest tillverkaren eller importören skulle svara för kostnaderna blev ändringar eller tillägg i kontrollen genast svårare att genomföra och det torde därför föreligga en viss risk för att kontrollen lätt fick »schablon» över sig. I fråga om vitaminundersökningarna syntes det emellertid, av skäl som anförts av reservanten, riktigt att kostnaderna bestreds av tillverkaren eller importören efter självkostnadsprincipen.

Förslag att statsverket skall bestrida alla kostnader

Handelskamrarna för Göteborg och för Örebro och Västmanlands län samt Deltafor A/B uttalar, att kostnaderna helt borde bestridas av statsmedel. Dessa instanser framhåller, att företagarna visserligen kommer att inräkna kostnaderna i sina kalkyler, men att det i princip vore bättre att de betalades direkt av samhället i stället för att fördyra produktionskostnaderna och inverka på konkurrensläget olika företagare emellan.

Departementschefen

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen i *kostnadsfrågan* åligger det nu tillverkare och importörer att i begränsad omfattning gälda ersättning för vitaminundersökningar samt för kontroll av halten fria fettsyror i fodertran. Vidare skall den som fälles till ansvar för oriktig uppgift i deklaration förpliktas att ersätta statsverket kostnaden för undersökning, som må ha verkställts i samband med åtalet. Kostnaderna i övrigt för fodermedelskontrollen åvilar statsverket. Av redogörelsen framgår vidare, att det framlagts ett flertal skilda förslag om hur kostnadsfrågan bör lösas. I ett uttalar, att statsverket skall bestrida samtliga kostnader medan ett annat innebär, att kostnaderna helt skall gäldas av tillverkare och importörer. Övriga förslag går i stort sett ut på att importörer och tillverkare helt eller delvis skall stå för analyskostnaderna medan kostnaderna för administrationen och övriga utgifter skall gäldas av statsmedel. Vid bedömande av denna fråga torde till en början böra framhållas, att de kostnader det här rör sig om är relativt små, vilket även från många håll framhållits under utredningen. Kommittén har som tidigare nämnts uppgivit att, om förhållandena under senare delen av år 1956 lades till grund, jordbruksnämndens kostnader för fodermedelskontrollen, alltså såväl analys- och kontrollkostnader som kostnader för central administration, för en tolv månadersperiod kunde uppskattas till omkring 145 000 kronor, varvid dock räknats med att alla vitamin-

analyser gäldats av tillverkare och importörer. Beloppet inbegriper emellertid 5 000 å 6 000 kronor för administration av vitaminkontrollen. Avdrages sistnämnda belopp, utgjorde kostnaderna för fodermedelskontrollen utslaget på den kontrollerade varukvantiteten i medeltal 2,8 öre per deciton foder eller 5,2 öre per 100 kronors inköpsvärde. Enligt upplysningar, som lämnats mig i en promemoria från jordbruksnämnden, torde motsvarande kostnader för år 1959/60 kunna beräknas till i stort sett oförändrat belopp eller cirka 140 000 kronor, varav cirka 42 000 kronor för central administration. Då den kontrollerade varukvantiteten är avsevärt större än 1956 skulle kostnaden blott bli 1,7 öre per deciton foder eller 3 öre per 100 kronors värde. Enligt promemorian föreligger emellertid, med hänsyn till att tillverkningen av fodermedel väsentligt ökat de senaste åren, stort och brådskande behov av att även öka kontrollkapaciteten. På grund härav borde de kalkylerade kostnaderna för de närmaste åren ökas till totalt cirka 200 000 kronor, varav cirka 60 000 kronor för central administration.

Om man räknar med att alla kostnader för vitaminanalyser skall gäldas av tillverkare och importörer, kan enligt promemorian jordbruksnämndens kostnader för vitaminkontrollen för verksamhetsåret 1959/60 beräknas till cirka 14 000 kronor, varav cirka 8 000 kronor för central administration. I promemorian lämnas vidare uppgifter om kostnaderna för vitaminanalyser. Då enligt min mening kostnaderna för vitaminkontrollen uppenbarligen bör gäldas av tillverkare och importörer, torde anledning saknas att här ingå på dem.

Av den lämnade redogörelsen framgår klart, att den fördyring av fodermedlen, som skulle inträda om fodermedelskontrollen helt bekostades av tillverkare och importörer, skulle bli mycket ringa. De som motsatt sig att statens nuvarande kostnader för kontrollen överflyttas på tillverkare och importörer har inte heller grundat sin ståndpunkt på att sådan fördyring skulle inträda. I stället har främst åberopats principiella skäl. Kommittén har därvid stött sig på ett uttalande av departementschefen vid tillkomsten av 1938 års lag av innebörd, att staten med hänsyn till det allmännas intresse av lagens efterlevnad borde bekosta fodermedelskontrollen. Sedan detta uttalande gjordes har emellertid statsmakternas principiella inställning till frågor av förevarande art ändrats. Såsom sakrevisionen framhållit täckes sålunda bland annat kostnaderna för kontroll av läkemedel, vitaminerade livsmedel och växtskyddsmedel genom avgifter. År 1959 genomfördes samma system för kostnadstäckning även i fråga om den kontroll som ur växtskyddssynpunkt utövas vid införsel av skilda varor. I enlighet med den ståndpunkt jag intog vid behandlingen av sistnämnda fråga (prop. 1959: 43) anser jag det lämpligast, att kontroll av förevarande art, vilken sker främst i förbrukarnas intresse, täckes genom avgifter i stället för genom direkta skatter. Jag föreslår därför, att avgifter för fodermedelskontrollen uttages av tillverkare och importörer i sådan omfattning att kostnaderna även för kontrollen och den centrala administrationen i övrigt helt täckes. Frågan huruvida avgiftsbeläggningen helt eller delvis bör grundas på genomsnittliga beräkningar eller faktiska kostnader synes tarva ytter-

ligare överväganden. Till utgångspunkt för dessa synes mig emellertid böra läggas det av statens sakrevision framförda förslaget, vilket innebär att analyskostnaderna uttages genom debitering från fall till fall samt att övriga kostnader täckes genom en tilläggsavgift. Det torde få ankomma på kontrollmyndigheten att efter ytterligare kontakter med berörda myndigheter och branschorganisationer samt efter samråd med riksrevisionsverket upprätta och till Kungl. Maj:t för prövning ingiva förslag i fråga om de avgifter, som erfordras för att täcka de totala kostnaderna för kontrollverksamheten. Därest riksdagen inte har något att erinra häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva om uttagande av dylika avgifter. Det bör åligga kontrollmyndigheten att årligen undersöka, huruvida med hänsyn till tillverkningens och importens storlek, kostnadsutvecklingen och andra omständigheter avgifterna bör ändras för att självkostnadsprincipen skall upprätthållas. Befinnes ändring erforderlig, bör förslag härom ingivas till Kungl. Maj:t. Frågan hur influtna avgifter bör redovisas torde på förslag av kontrollmyndigheten efter samråd med riksrevisionsverket få upptagas i nästa års statsverksproposition.

Motionerna I: 660 och II: 789

Motionärerna anför i kostnadsfrågan följande.

Såsom några reservanter i utredningskommittén framhållit — något som även understrukits av ett flertal remissinstanser — kommer kostnaderna för kontroll och analyser i förhållande till omsättningen att bli särskilt betungande för småföretagare inom branschen, om kostnaderna skall debiteras tillverkare och importör i varje enskilt fall.

Genom att låta kostnaderna liksom hittills stanna på statsverket skulle denna olägenhet elimineras. Med hänsyn till det allmännas intresse av lagens efterlevnad synes denna lösning även vara att föredraga. Skulle det av andra skäl, som anförts i propositionen, finnas lämpligare att kostnaderna skall täckas genom avgifter, synes det system som tillämpas i Danmark, enligt vilket provtagnings- och kontrollkostnader helt täckes genom avgifter som baseras på omsättningen — ett system som även förordats av vissa remissinstanser — vara det mest ändamålsenliga och rättvisa gentemot företag av olika storleksordning. Härigenom bör även kostnaderna för den administration som skulle erfordras vid inkassering av provtagningskostnader i varje enskilt fall kunna avsevärt nedbringas eller helt bortfalla.

13—18 §§.

Kommittén

8—13 §§ i kommitténs förslag innehåller straffbestämmelser av den konstruktion, som är vanlig bl. a. på jordbruksregleringens område. Straffet för förseelser mot förordningens bestämmelser eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av 3 § skall, i likhet med vad som nu gäller enligt 1950 års kungörelse, vara dagsböter. Även 1938 års foderlag nöjde sig med bötesstraff. Kommittén har, med beaktande av det betydelsefulla intresse, som bestämmelserna är avsedda att skydda, övervägt huruvida för de mera kvalificerade fallen frihetsstraff skulle behöva stadgas. Med hänsyn bl. a. till att ej heller livsmedelsstadgan föreskriver strängare straff än bötesstraff och till att bedrägliga förfaranden blir bedömda enligt strafflagen har kommittén dock icke ansett sig böra föreslå att förordningen skall stadga annat än bötes-

straff. I de sammanhang, varom här är fråga, är enligt kommitténs mening den ekonomiska påföljden och den inverkan som en fällande dom har på vederbörande företagens anseende tillräckligt verksamt som förebyggande och korrigerande medel. Med den ekonomiska påföljden avser kommittén icke minst den förverkande- eller vederlagspåföljd, som enligt 11 § kan inträda.

Vad beträffar den i 10 § intagna bestämmelsen om husbondeansvar har de i utredningen deltagande sakkunniga ifrån handeln yrkat, att denna skulle utgå eller ändras så att bevisbördan i fråga om det subjektiva rekvisitet komme att åvila åklagaren. Till stöd härför har åberopats, att bestämmelser om husbondeansvar icke ansetts erforderliga i livsmedelsstadgan och att den strängare formen av husbondeansvar icke lämpligen borde gälla annat än i fråga om krisförfattningar.

Anledningen till att husbondeansvar icke ansågs erforderligt i livsmedelsstadgan var, att livsmedel regelmässigt kunde anses saluhållas av rörelsens innehavare och att denne därför finge anses ansvarig för förseelse, även om den omedelbare gärningsmannen vore en expedit eller annan anställd. Livsmedelsstadgan tar emellertid i stor utsträckning sikte på detaljhandeln med livsmedel, under det att fodermedelsförordningen närmast riktar sig till tillverkare och importörer. Ansvarsbestämmelser av den föreslagna typen är ej heller enbart förbehållna krisförfattningarna. Som exempel kan nämnas att under juni 1956 utfärdades fyra olika jordbruksregleringsförordningar i anslutning till det av riksdagen antagna nya prisregleringssystemet (nr 403, 410, 411 och 413), innefattande husbondeansvarsbestämmelser av här föreslagen konstruktion.

14 § ger möjlighet för kontrollmyndigheten att förelägga vite för den, som vägrar att lämna tillträde till sina lokaler eller att förete förda anteckningar för kontroll. Även detta stadgande är avsett att möjliggöra ett mera användbart och smidigare tillvägagångssätt än en hänvändelse till polismyndighet.

Särskilt yttrande

Experterna Ek, Kjelldahl, Mattsson och Wessman anmälde i särskilt yttrande en mot kommitténs majoritet avvikande mening i vad gäller husbondeansvar, förverkande och straff för oriktiga uppgifter. De anförde i dessa delar följande.

Husbondeansvaret. Inför kommittén ha vi starkt opponerat oss emot det föreslagna stadgandet om s. k. husbondeansvar. Livsmedelsstadgan innehåller icke någon bestämmelse i ämnet. Trots att förslag därom framlagts med åberopande av bl. a. krisförfattningarna ansåg sig departementschefen och riksdagen icke kunna godtaga en regel om husbondeansvar i en för normala tider avsedd författning som livsmedelsstadgan. Den i förevarande betänkande anförda motiveringen för att bestämmelserna för fodermedel för djur skola i förevarande hänseende göras strängare än motsvarande regler för livsmedlen till människor finna vi ohållbar. Det är icke riktigt att livsmedlen regelmässigt saluhålles av rörelsens innehavare, vilken i detaljhandeln själv kan övervaka rörelsen, och att i detta hänseende någon avgörande skiljaktighet föreligger mellan livsmedelshandeln och fodermedelshandeln. Vi hänvisa till att en stor del av livsmedelshandeln omhänderhaves av varuhus och mångfilialaffärer samt livsmedlen liksom fodermedlen i stor utsträckning saluföres som märkesvaror i slutna förpackningar.

Särskilt finna vi utformningen av regeln alltför rigorös. Företagen i branschen äro numera ofta av den storleksordningen att det överhuvudtaget icke

är möjligt för företagschefen att personligen övervaka varje detalj i arbetet. Med hänsyn till de långtgående krav även i rena detaljer, som lagstiftningen uppställer, skulle det föreslagna husbondeansvaret föra till ur rättssäkerhetssynpunkt orimliga konsekvenser. Enligt förslaget skall tillverkare eller försäljare vara ansvarig för förseelser mot förordningen, som begås av hans anställda, »därest icke omständigheterna göra det sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja». En liknande formulering av förutsättningarna för husbondeansvarets inträde föreslogs i förarbetena till 1938 års sjöarbetstidslag. Lagrådet anmärkte emellertid då, att en dylik lagregel näp- peligen kunde anses förenlig med gällande grundsatser i straffrätten. Där- jämte framhöll lagrådet, att ett särskilt stadgande i syfte endast att under- lätta åklagarens bevisskyldighet knappast skulle ha någon uppgift att fylla med den fria bevisprövning, som tillämpades av domstolarna. Lagrå- dets uppfattning vann gehör hos de lagstiftande myndigheterna, och straff- bestämmelsen jämkades till att avse endast förseelser, som skett med veder- börande ansvariges vetskap och vilja (prop. 1938: 223 s. 202—205).

Om icke bestämmelsen om husbondeansvar, vilken saknas i åtskilliga lik- nande förordningar, kan helt slopas, ha vi menat att ifrågavarande bestäm- melse borde jämkas, så att straffbarhet inträder endast där förseelsen skett med vederbörande tillverkares eller försäljares vetskap och vilja.

Förverkandeklausulen. I förhållande till allmänna strafflagens förverkan- debestämmelser (SL 2: 16 och 17) framstår förslaget som alltför strängt. En jämförelse mellan allmänna strafflagen och förslaget ger t. ex. vid han- den, att vägran att lämna myndighet tillträde för provtagning eller under- sökning — vilket straffas enligt allmänna strafflagen — icke kan leda till förverkandepåföljd enligt samma lag, medan däremot den lindrigare förseel- sen att importören vägrar att lämna myndighet biträde vid provtagning, vil- ken förseelse skall straffas enligt fodermedelslagstiftningen, är förbunden med förverkandepåföljd. Även i fall då tillverkaren till äventyrs försum- mat skyldigheten att till kontrollmyndigheten insända uppgift om en vid- tagen ändring i sammansättningen av en foderblandning skulle förverkande- påföljden kunna inträda. Förverkandepåföljden kan under omständigheter leda till att en relativt bagatellartad förseelse får orimliga ekonomiska kon- sekvenser för vederbörande; företagets fortsatta existens kan rentav äventyr- ras. I sammanhanget må erinras om att straffrättskommitténs uttalande, att en efterbildning inom speciallagstiftningen av de generella förverkanderegler- na skulle »medföra en enligt kommitténs mening önskvärd uppmjukning av specialstraffrättens förverkandebestämmelser, vilka stundom synas gå längre än billigt är» (SOU 1944: 69 s. 72). Förverkandebestämmelserna bor- de enligt vår mening icke ha upptagits i förordningen.

Straffbarhet för oriktiga uppgifter. En lagstiftning på fodermedelsområ- det måste inte blott tillgodose kontrollsyftet utan även ge rimliga garantier för rättssäkerhet för handels utövare. Med hänsyn till att de skyldigheter, särskilt beträffande lämnande av uppgifter om varan, som lagen pålägger vederbörande, är förknippade med vittgående straffrättsliga sanktioner, är det av mycket stor betydelse både att straffbestämmelserna äro så skrivna, att de med ge hänsyntagande till förefintliga osäkerhetsmoment och omstän- digheter utanför vederbörande handelsutövers kontroll och — vilket inte är det minst viktiga — att motiven angiver bakgrunden till lagstiftningen, så att rättstillämpningen därigenom redan från början föres på rätta vä- gar. Det är nämligen att uppmärksamma, att man här rör sig på ett område med många utpräglade osäkerhetsmoment. Sålunda utgör exempelvis foder- blandningar icke en fullständig homogen vara. Redan råvaran brister ofta i

homogenitet. Därtill kommer att den mekaniska tillverkningsproceduren icke kan ordnas så, att varan får exakt samma sammansättning i alla säckar av ett och samma parti. Ytterligare svårigheter bereder för oljekrafftodrets del den omständigheten, att blandningsverken f. n. så gott som undantagslöst äro konstruerade på sådant sätt att de olika beståndsdelarna tillföras blandningarna med volymprocentuella myckenheter. Enligt bestämmelserna skola uppgifter lämnas å de viktprocentuella myckenheterna. Provtagningen innefattar dessutom såsom sådan vissa osäkerhetsmoment; icke minst den mänskliga faktorn, provtagarens större eller mindre noggrannhet och omsorg vid provernas tagande, medför vissa risker för att analysen ger en otillfredsställande bild av varan. Andra osäkerhetsmoment äro att analysmetodiken kan inrymma möjligheter till fel ävensom möjligheter av att fel begås vid analysernas verkställande. Det är gott och väl, att det i 9 § sista stycket införda rekvisitet för straffbarhet »upsåtliggen eller grov oaktsamhet» medger att hänsyn kan tagas till dylika omständigheter, men till belysning av stadgandet borde även angivna förhållanden utförligt klarläggas i motiven.

I detta sammanhang må framhållas, att alltför långt gående krav på handelns utövare kan komma att få den rent praktiska konsekvensen, att deklARATIONERNA av varans beståndsdelar komma att hållas i underkant och angiva för låga värden; härigenom blir å andra sidan deklARATIONERNA av mindre värde för uppfödarna; beträffande exempelvis vitaminer och antibiotika kan det leda till överdosering. Utfodringen blir också dyrare för uppfödarna. I andra länder har en liknande lagstiftning lett till, att tillverkarna för att vara på den säkra sidan åsätta deklARATIONERNA mycket låga värden, vilka sålunda omfattas av garantien, medan i stället under hand som försäljningsargument hänvisas till analyscertifikat, innehållande de högre värden, som framkommit vid analysen. En dylik utveckling är icke önskvärd här i landet. Ur uppfödarsynpunkt torde det, med tanke på foderstaterna och utfodringsekonomin, i stället böra framstå såsom angeläget, att de uppgifter, som omfattas av deklARATIONEN, så nära som möjligt anknyter sig till varans verkliga innehåll.

Analysmetodik. En förutsättning för en utvidgad fodermedelskontroll måste vara att riktiga och enhetliga riktlinjer givas för analys. Detta gäller bestämningen av fetthalt, karotin och smältbart renprotein m. m. Om möjligt bör överensstämmelse föreligga med i utlandet vedertagen metodik på området. Under alla förhållanden måste angivas efter vilken metod analys utföres, så att importörerna kunna i sin tur gentemot sina utländska leverantörer föreskriva vilken metodik, som dessa skola använda vid analyser av leveranser till Sverige. Inom handeln har i praktiken betydande variationer på detta område konstaterats. Enligt vår mening borde kommittén i rättssäkerhetens intresse ha närmare utrett angivna förhållanden.

Ämbetsverken

Ämbetsverken godtog kommitténs förslag i dessa delar och invände gentemot experternas uttalanden följande.

Däremot kan ämbetsverken icke ansluta sig till det från handelns representanter framförda förslaget beträffande husbondeansvarets utformning, innebärande att detta ansvar helt skulle slopas eller att åklagaren skulle åläggas bevisbördan för att förseelse skett med vederbörande försäljares eller tillverkares vetskap och vilja. En sådan anordning skulle vara ägnad att minska garantin för bestämmelsernas efterlevnad och icke vara till den lojala handelns fördel.

De anmärkningar, som av handelns representanter framförts mot utformningen av förverkandebestämmelserna, synas bero delvis på en missuppfattning av författningstexten och delvis på att man bortsett från att förverkandebestämmelsen icke är absolut utan att det lagts i domstols hand att avgöra, huruvida och i vilken omfattning förverkande skall utdömas. Några sådana orimliga verkningar, som av experterna beskrivits, torde därför icke vara att befara.

Med anledning av vad som av samma experter anförts under rubriken »analysmetodik» vill ämbetsverken framhålla, att kontrollverksamheten givetvis såvitt möjligt bör baseras på enhetlig analysmetodik och måste bedrivas under hänsynstagande till erforderligt analyspelrum.

Remissinstanserna

Experternas yrkande om borttagande eller ändring av bestämmelsen om husbondeansvar biträdades av kommerskollegium, samtliga handelskammare, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnens- och spannmålsimportörernas förening, Sveriges fiskmjölsfabrikanters förening och Sveriges industriförbund. Övriga har lämnat förslaget utan erinran, varvid *Riksförbundet Landsbygdens folk* uttalat, att kontrollens effektivitet fordrar, att ansvarsfrågan i detta avseende inte kan ställas i tvivelsmål. De remissinstanser, som ansett att husbondeansvaret skall borttagas eller ändras så att bevisbördan ligger på åklagaren, har i allmänhet endast åberopat vad experterna härom anförts. Därutöver har emellertid vissa synpunkter anförts. *Kommerskollegium* har framhållit, att husbondeansvaret i allmänna förfogandelagen utformats så att åklagaren har bevisbördan. Samtidigt har kollegium emellertid påpekat, att riksdagen senare vid antagande av ny förordning om kontroll å ädelmetallarbeten (SFS 1956: 328) godkänt ett stadgande där bevisbördan var omvänd (jfr proposition 1956: 7, andra lagutskottets utlåtande nr 21, riksdagsskrivelse nr 173). Kollegium har under hänvisning till att bestämmelse om husbondeansvar saknas i livsmedelsstadgan uttalat, att stadgandet inte borde införas i förordningen, samt att sådant stadgande i varje fall borde få samma lydelse som i förfogandelagen.

Kooperativa förbundet anför i denna del följande.

Styrelsen vill beträffande straff- och ansvarsbestämmelserna i 8—13 §§ — alldeles fränsett lämpligheten att under moderna förhållanden använda termerna »husbonde» i stället för »företagare» eller »arbetsgivare» samt »husfolk» istället för »i hans tjänst anställda» — starkt ifrågasätta, huruvida företagarens ansvar för sina anställda i detta fall bör sträckas så långt som i 10 §. I varje fall bör enligt styrelsens mening bevisbördan för att förseelsen skett med företagarens vetskap och vilja läggas på åklagaren istället för att — så som synes framgå av paragrafens ordalydelse — det nu blir företagaren, som det åligger bevisa, att så icke varit fallet. En sådan bevisning, närmast att jämföra med alibibevisning i brottmål, är i de flesta fall svår att tillfylllestgörande åvägabringa. Ett sådant s. k. husbondeansvar har inte ansetts nödvändigt att införa i t. ex. livsmedelsstadgan. Styrelsen önskar ansluta sig till det från fodermedelshandelns sida under utredningens gång anförda önskemålet, att denna paragraf skall utgå. Att så förändra den, att den uttryckligt stadgar, att bevisbördan skall åligga åklagaren, synes sty-

relsen oformligt, då vid straffbelagda förseelser det i princip alltid är åklagarens skyldighet att förete bevis, som kan godtagas av rätten.

Sveriges industriförbund uttalar, att det av kommittén föreslagna stadgandet är svårtolkat och torde få begränsad praktisk betydelse. Förbundet anför härom följande.

Vad angår de föreslagna ansvarsbestämmelserna i 8 och 10 §§ vill förbundet till en början framhålla, att det ej torde vara erforderligt att i en lagstiftning av detta slag stipulera husbondeansvar för att garantera bestämmelsernas efterlevnad. Tolkningen av det föreslagna stadgandet härom — 10 § — är dessutom oklar och någon egentlig vägledning lämnas ej heller i kommentaren. För att husbondeansvaret skall utlösas torde förutsättas att en lagöverträdelse kan tillskrivas viss underordnad person (se exempelvis Thornstedt: Om företagaransvar, Stockholm 1948 s. 101). Det skulle emellertid sannolikt ofta visa sig föreligga betydande svårigheter i praktiken att avgöra vem av flera anställda som begått en förseelse. Om exempelvis en deklARATION är oriktig kan detta bero på många olika faktorer, såsom bristfällig kontroll av råvaran, fel vid tillverkningen, felskrivning på deklARATIONEN m. m. Svårigheterna sammanhänger också med att regelmässigt ett flertal anställda tager befattning med varan. 10 § torde härigenom få en begränsad praktisk betydelse, vilket utgör ytterligare ett skäl att slopa den.

Så mycket större anledning härtill finnes som möjlighet föreligger redan enligt 8 § att i vissa fall ådöma företagsledaren ansvar även om det är fråga om underordnades åtgärder, nämligen enligt reglerna om s. k. medelbart gärningsmannaskap.

Om emellertid bestämmelser om husbondeansvar trots det anförda anses böra medtagas, bör under alla förhållanden bevisbördan ändras därhän att åklagaren och ej den tilltalade blir bevisskyldig.

Även de föreslagna förverkandebestämmelserna har kritiserats av ett flertal remissinstanser. Experternas uppfattning i denna del biträdades av kommerskollegium, samtliga handelskammare, Svenska foderämneshandels- och spannmålsimportörernas förening och Sveriges fiskmjölsfabrikanter förening. *Sveriges industriförbund* anser, att förverkandebestämmelserna bör inskränkas till att gälla endast de fall som avses i 3 och 4 §§ av kommitténs förslag till förordning och anför härom följande.

Ändamålet med förverkandebestämmelser torde normalt vara att förhindra att i samband med brott använda eller framställda varor ånyo användes i brottsliga sammanhang. Syftet kan emellertid också vara att förhindra att någon vinst göres på grund av brottslig verksamhet. — Förverkandepåföljd torde däremot ej böra tillgripas eller utnyttjas som ett straff eller påspädning av ett straff i allmän- eller individualpreventivt syfte. Mot bakgrunden härav anser industriförbundet att de föreslagna förverkandebestämmelserna fått en alltför vid omfattning och i själva verket skulle komma att utgöra en extra straffpåföljd. Någon anledning att förverkandepåföljd skulle kunna inträda om en tillverkare exempelvis icke företett anteckningar om lager och om tillverkning av fodermedel finnes icke. Det torde för övrigt i dylikt fall vara omöjligt att säga vad som skall förverkas; om det är hela det inneliggande lagret eller viss del därav. Industriförbundet vill därför yrka på att förverkandebestämmelserna inskränkas till att avse de i 3 och 4 §§ av förordningen omnämnda fallen.

Krav på analys spelrum och enhetlig analysmetodik har rests från kommerskollegium, flera handelskammare, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Sveriges fiskmjölsfabrikanter förening och Föreningen Svensk trankontroll.

Kommerskollegium anför i denna del följande.

Analysmetodiken är oenhelig och prov kunna ej så tagas eller analyser utföras under sådana förhållanden att felkällor undvikas; hänsyn måste alltid tagas till att större eller mindre avvikelser från de verkliga värdena kunna uppkomma. På grund härav bör lämpligen — såsom ett par handelskammare hemställt — i lagstiftningen inflyta en bestämmelse, som klargör att s. k. analys spelrum är tillåtet. Härutinnan kan stadgandet i 9 § 1 mom. andra stycket 1938 års fodermedelslag tjäna som förebild.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening behandlar utförligt denna fråga och yttrar följande.

Vi vilja för vår del understryka vad handels representanter i deras yttrande anført om nödvändigheten av att lagbestämmelserna i olika hänseenden tager hänsyn till branschens alldeles speciella förhållanden. Vi instämma jämväl i kravet på analys spelrum och enhetlig analysmetodik. Det första villkoret för att en statlig kvalitetskontroll skall fungera något så när friktionsfritt är, att lagstiftaren tager tillbörliga hänsyn till branschens egenart och till de saluförda varornas sammansättning och egenskaper. Särskilt gäller detta förvisso vitaminfodermedlen och de vitaminerade blandningarna, som tillhöra ett relativt nytt område, men det gäller ävenledes sådana traditionella fodermedel som oljekraftfoderblandningarna. Handels representanter ha pekat på de osäkerhetsmoment, som ligga i råvarornas bristande homogenitet, i masstillverkningen och i tillverkningsteknikens mindre precisionsbetonade karaktär. Dessa omständigheter gör att det aldrig är möjligt för en tillverkare att med hundraprocentig säkerhet garantera att varje säck innehåller en vara, som exakt har den sammansättning, som deklARATIONER visar. T. o. m. kan sammansättningen något skifta i olika delar av samma säck.

För belysande av hur man inom den internationella handeln ser på hithörande problem må hänvisas till London Cattle Food Trade Associations kontrakt nr 15 för importerade foderämnen på cifvillkor, vilket är det ledande standardkontraktet i branschen. Ifrågavarande kontrakt, som innefattar garantier för lägsta protein- och fetthalt, föreskriver i fråga om provtagning och analys att av varje märke skola tagas tre prover för analysering, det ena genom sammanslutningens egen kemist och det andra genom en namngiven utomstående analysanstalt. Genomsnittet av dessa båda prover gäller som grundval, dock att om skillnaden överstiger 1/2 % skall prov nr 3 insändas till en tredje analysanstalt. Medeltalet av de två närmast liggande analyserna gäller sedan som slutgiltigt för båda parter. Det är alltså att observera, att kontraktet stadgar ej mindre än tre prover och låter ett medeltal av två närmast liggande analysresultaten bli avgörande. Till jämförelse kan nämnas att statens jordbruksnämnds cirkulär nr 50/1955 föreskriver att endast ett prov skall lagas. De internationella föreskrifterna äro baserade på mångårig erfarenhet av internationella affärer och syftar till att skapa rättvisa mellan såväl köpare som säljare. De vittna också om de svårigheter, som möter vid provtagning och analys.

Saken är än mera komplicerad, när man kommer till vitaminområdet.

Särskilt är detta fallet med de vitaminerade foderblandningarna. Här har såväl kommittén som ämbetsverken tagit med alltför lätt hand på de praktiska problemen. Den omständigheten, att statens jordbruksnämnd ur betänkan det brutit ut frågan om ändringar i kvalitetskontrollen för de vitaminerade foderblandningarna och utan hänsyn till framförda erinringar redan fr. o. m. den 1 september 1958 infört skyldighet för tillverkarna att lämna garanti för uppgiven vitaminhalt under viss tid från tillverkningsdagen, har icke kunnat undgå att ge anledning till viss betänksamhet bland handelns utövare. Bland dessa ställer man sig frågan vilka möjligheter tillverkaren har att garantera vitaminhalt i foderblandningar under den uppgivna tiden med något så när säkerhet. Frågeställningen måste ses mot bakgrunden därav, att problemet om vitaminernas hållbarhet i foderblandningar under olika förutsättningar ännu knappast är slutgiltigt vetenskapligt klarlagt. Olika faktorer påverka vitaminernas hållbarhet. Särskilt vitamin A är känslig. Man vet att vitaminhalten för s. k. stabila vitaminer relativt snabbt kan försvagas genom olämplig lagring. Vitaminhalten lär emellertid, enligt vad som göres gällande, jämväl kunna äventyras genom själva blandningsproceduren t. ex. genom att blandningsmaskinen arbetar för snabbt eller undergår snabb försvagning för det fall att vissa ämnen t. ex. kobolt och koppar ingå i blandningarna. Allt detta borde lämpligen ingående ha klarlagts i förtroendefull samverkan mellan kontrollmyndigheten och tillverkarna, innan de nya bestämmelserna utfärdades.

Samtliga nu påpekade ovisshetsmoment borde emellertid i fråga om såväl oljekraffodret som de vitaminerade foderblandningarna under alla förhållanden ha utförligt behandlats i motiven. Vi hemställa, att kommitténs uraktlåtenhet i dessa delar rättas till i riksdagspropositionen.

Därjämte anhålla vi att i förordningen införes en uttrycklig föreskrift om analysspelrum i överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 9 § 1 mom. andra stycket i 1938 års fodermedelslag. I motsats till kommittén, inom vilken önskemålet därom icke vann förståelse, har ämbetsverken dess bättre i sak ställt sig positiva. Ämbetsverkens uttalande, att kontrollmyndigheten måste bedrivas under hänsynstagande till erforderligt analysspelrum är emellertid ur rättssäkerhetssynpunkt icke tillräckligt betryggande. Det måste komma till uttryck i lagen. En bestämmelse i ämnet skulle i huvudsak icke innebära annat än en legal sanktion av den praxis, som utvecklats sig. Enligt vad vi under hand inhämtat tillämpar för att taga ett exempel statens institut för folkhälsan för vitaminer av försiktighetsskäl ett analysspelrum å ej mindre än 20 % vid kemiska och mikrobiologiska bestämningar och 40 % vid biologiska bestämningar. — Vi finna det också nödvändigt att åtgärder från myndigheternas sida vidtages för åstadkommande av en enhetlig analysmetodik; metodiken bör icke endast vara en och densamma för olika svenska analysanstalter utan helst även överensstamma med den i utlandet tillämpade. Det senare är icke minst viktigt, eftersom de svenska importörerna i väsentliga stycken äro hänvisade till utländsk analys. I detta sammanhang kunna vi för övrigt icke underlåta att fästa uppmärksamheten därå, att statens institut för folkhälsan uppenbarligen icke har tillräckliga resurser för tillgodoseende av branschens behov av vitaminanalyser av vitaminerade foderblandningar.

Flera remissinstanser har berört frågan om garanti för att åtal sker endast vid klara överträdelser av bestämmelserna. Härvid har påpekats vikten av att hänsyn toges till felkällor vid provtagning och analys samt till ursäktliga förbiseenden. Yrkanden har därför framställts

om att analysmetoder och analysrum bör fastställas, att åtal inte skall få ske utan medgivande av kontrollmyndigheten samt att, då vitaminerad foderblandning inte har garanterad vitaminhalt, åtal skall få ske endast om tillverkaren beretts tillfälle till rättelse och sådan rättelse inte skett.

Frågan om begränsning i åtalsrätten beröres av kommerskollegium, Skånes handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening samt Sveriges industriförbund.

Kommerskollegium anför i denna del följande.

Kollegium ifrågasätter, om icke den blivande lagstiftningen kan avfattas så att åtal ej får väckas mot den tillverkare eller importör, vilkens vara befunnits i otillåten mån avvika från vad i föreskriven deklaration uppgivits angående varans sammansättning, med mindre tillfälle beretts honom att vidtaga rättelse och avvikelse därefter alltjämt föreligger. En bestämmelse med denna innebörd återfinnes i 1941 års vitaminiseringsförordning.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening understryker, att vid prövning av frågan om åtal stor vikt måste läggas till de speciella förhållandena inom branschen och anför följande.

Vi ifrågasätta, huruvida icke kontrollmyndighetens befogenhet att till åtal anmäla begångna förseelser borde på något sätt komma till uttryck i och regleras i lagtexten. I anslutning därtill borde jämväl övervägas att i fråga om vitaminerade foderblandningar införa en föreskrift av samma innebörd som den, som återfinnes i 1941 års förordning om vitaminerade livsmedel.

Att handelns representanter i kommittén och även vi så utförligt uppehålla oss vid frågan om ansvarsbestämmelserna beror självfallet icke därpå — det vill vi särskilt understryka — att vi vill slå vakt om den, som uppsåtligen eller av mer eller mindre grov vårdslöshet syndar mot de allmänna bestämmelserna eller emot med stöd av dessa utfärdade föreskrifter. Nej, vad vi så starkt reagerat mot är i stället att lagstiftningen i vissa väsentliga punkter givits sådan karaktär, att åtalet ständigt hänger som ett damoklessvärd över varje enskild företagares eller centralföreningsdirektörs huvud. Han må vara hur laglydig, hur ansvarsmedveten, hur noggrann i sin tillsyn som helst, likafullt kan han till följd av andras förvållanden eller andra olyckliga omständigheter riskera att bli föremål för åtal och dömas till dryga dagsböter t. o. m. för rena bagatellförseelser. — — — Det är möjligt att våra nu uttryckta farhågor äro överdrivna; det är möjligt, att det subjektiva rekvisitet i 8 § utgör en garanti mot att åtal äger rum i oträngt mål, men det må dock icke förtänkas oss, om vi önskat vid detta tillfälle ge uttryck för de farhågor, som varje företagsledare, som har att efterleva mångfalden av detaljföreskrifter, hyser och känner. Det är de blivande detaljföreskrifterna, som skola utfärdas av kontrollmyndigheten med stöd av fullmakterna i tillämpningsföreskriften, vilka troligtvis komma att utgöra de värsta stöttestenarna och erbjuda det allvarligaste hotet mot rättssäkerheten.

Sveriges industriförbund hänvisar i sitt yttrande till ett utlåtande från *Sveriges kemiska industrikontor*, vari bl. a. uttalas att de stora tillverkarna i verkligheten drabbas av mycket strängare straff än dagsböter, därest upprepade förseelser beträffande vitaminhalten skulle konstateras. Därefter anføres följande.

Det råder en så hård konkurrens mellan tillverkarna, att sådana förseelser, när de av kontrollorganet på något sätt skulle bekantgöras, säkerligen skulle komma till många av företagets kunders kännedom och leda till en betydande minskning av företagets hela omsättning av vitaminerade fodermedel. Med hänsyn till att ett sådant straff blir utomordentligt kännbart måste givetvis konstaterade fall rörande vitaminhalten i fodermedel påtalas med en viss försiktighet och smidighet. Vederbörande tillverkare bör få möjlighet att vidtaga rättelse såsom fallet är i fråga om vitaminerade livsmedel. Ett lämpligt tillvägagångssätt synes vara att så snart ett fel konstaterats ytterligare prov av tillverkarens preparat omedelbart undersökes; gäller det en stor tillverkare med många olika preparat böra ett flertal sådana kontrollanalyser verkställas. Folkhälsoinstitutets vitaminavdelning måste ha utrymme härför.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening har biträtt ett av några handelskammare framfört förslag, att på lindrigare förseelser borde följa böter direkt i penningar i stället för dagsböter.

Skånes handelskammare samt *Smålands och Blekinge handelskammare* har i gemensamt yttrande, i vilket *Gotlands handelskammare* instämt, här om anfört följande.

Med tanke på att flertalet funktioner inom produktion och handel utföres av underordnad personal, vilken icke kan i detalj kontrolleras av företagens ledning, som emellertid är underkastad ansvarspåförd för eventuella försummelser av personalen, finna handelskamrarna ansvarsbestämmelserna i vissa fall orimligt stränga. Det får icke vara så att relativt ursäktliga mindre försummelser från underordnad personals sida skola kunna resultera i att företagets ledning efter åtal blir föremål för kraftiga ekonomiska straffsanktioner, som icke stå i rimlig proportion till förseelsens art. I fråga om ansvarsbestämmelserna ifrågasätta handelskamrarna därför, huruvida icke vissa förseelser böra kunna sonas endast med böter direkt i penningar. Härför talar bl. a. den omständigheten, att en genomgång av de förseelser, som enligt 8 § bestraffas med dagsböter, visar att flera äro att hänföra till kategorien lindriga ordningsförseelser, t. ex. försummelse att till kontrollmyndigheten insända uppgift om ändrad sammansättning av foderblandning.

Utländsk rätt

Straffet för överträdelse av fodermedelsbestämmelserna är i *Danmark* böter, lägst 20 kr., eller vid återfall lägst 40 kr. Intill ett belopp av 2 000 kr. kan böterna ådömas av lantbruksministern, varvid den bötfällde dock har rätt att draga saken inför domstol. Ansvarig för överträdelse är företagets ägare eller brukare. För bolag ansvarar ordföranden i dess styrelse. I *Finland* är straffet dagsböter, lägst tio, eller, då omständigheterna är synnerligen försvårande, fängelse högst ett år. Om ägare eller föreståndare för företag ådöms straff för upprepat eller under synnerligen försvårande omständigheter begånget överträdande av lagen, är lantbruksministeriet berättigat att tills vidare eller för viss tid förbjuda företaget att tillverka, importera eller handla med fodermedel. I *Norge* är påföljden böter eller fängelse högst tre månader eller båda dessa straff. Vidare kan förverkande ådömas. Vad angår *utländsk rätt i övrigt* är straffet i vissa länder böter men i de flesta böter eller fängelse. Förverkande kan i regel följa. I några

länder stadgas andra påföljder t. ex. att domen offentliggöres i pressen eller att tillstånd indrages.

Departementschefen

Mot de av kommittén föreslagna sanktionsbestämmelserna har de experter från handeln, som biträtt kommittén, samt ett flertal remissinstanser gjort erinringar, vilka i huvudsak går ut på att bestämmelserna är onödigt stränga och i vissa avseenden hotar företagarnas rättssäkerhet. Särskilt har man vänt sig mot det föreslagna stadgandet om husbondeansvar. Å andra sidan har kommittén övervägt, huruvida inte frihetsstraff borde stadgas för mera kvalificerade fall. Med hänsyn bland annat till att livsmedelsstadgan inte föreskriver strängare straff än dagsböter och till att bedrägliga förfaranden blir bedömda enligt strafflagen har kommittén dock inte ansett sig böra föreslå strängare straff än dagsböter. Som komplement till detta straff har kommittén förordat husbondeansvar och möjlighet för domstolen att i vissa fall ådöma förverkandepåföljd.

I den utländska lagstiftningen på detta område förekommer rätt allmänt frihetsstraff, men kontrollen är då i regel betydligt mera ingripande än den som här avses.

För egen del anser jag i likhet med kommittén, att påföljden vid överträdelser av bestämmelserna i den föreslagna förordningen bör vara bötesstraff samt, i vissa fall, förverkande. Om därjämte husbondeansvar stadgas i viss omfattning synes de ekonomiska verkningarna av att bestämmelserna överträdes kunna bli så stora att de bör avhålla från brott och framtinga erforderlig övervakning från företagsledningens sida. Emellertid bör förverkandepåföljd och husbondeansvar inte stadgas vid sådana överträdelser som knappast kan medföra ekonomisk vinning utan huvudsakligen har karaktär av förseelse mot ordningsföreskrift. Har sådana överträdelser inte skett uppsåtligt bör vidare straffet vara endast böter i penningar, högst 300 kronor. I enlighet med de principer som tillämpats i nyare lagstiftning bör straffansvar inträda även vid oaktsamhet som inte är grov, men ringa oaktsamhet bör i regel vara straffri.

Uppgifter, som skall lämnas enligt de föreslagna bestämmelserna, kan bland annat avse ett fodermedels halt av kemiska ämnen av skilda slag. Sådana uppgifter kontrolleras genom analys eller annan undersökning av tagna prov. Beroende på vilket ämne analysen avser och den använda analysmetoden kan analysresultatet bli mer eller mindre tillförlitligt. Uppgifterna kan även avse en foderblandnings mekaniska sammansättning, t. ex. den viktprocentuella myckenhet med vilken angivna beståndsdelar ingår i blandningen. För kontroll av sådan uppgift tages prov på varan. På grund av att blandningen inte är helt homogen kan provet stundom ge en bild av varans sammansättning som inte är helt riktig. Några remissinstanser har med hänsyn till här avsedda felkällor uttalat, att i författningen bör införas uttrycklig föreskrift om analysspelrum samt att åtgärder bör vidtagas för att åstadkomma en enhetlig analysmetodik. Vidare har i några yttranden

föreslagits regler om att åtal för felaktig deklaration skall få ske endast om den felande förut beretts tillfälle till rättelse och sådan rättelse inte vidtagits.

För egen del anser jag uppenbart, att vid bedömningen av ett analysresultat som bevis för att oriktig deklaration lämnats hänsyn måste tagas till de felkällor som är förknippade med den använda analysmetoden. Detta torde inte behöva utsägas i förordningen. Däremot synes det lämpligt, att i tillämpningsföreskrifter intages en bestämmelse om att i analysbevis eller annan rapport över provundersökning i tveksamma fall skall angivas, huruvida erhållna värden även med beaktande av analytiska felkällor med säkerhet avviker från de för varan garanterade värdena.

Givetvis är det ett berättigat önskemål, att analysmetoderna blir så enhetliga som möjligt inom riket och helst överensstämmer med dem som användes i de länder med vilka vi har handelsutbyte på fodermedelsområdet. Det bör åligga kontrollmyndigheten att verka för att detta önskemål så långt sig göra låter tillgodoses.

Såsom några remissinstanser framhållit fordras vid bedömning av frågor om åtal för felaktiga uppgifter rörande fodermedels kemiska eller mekaniska sammansättning en viss inblick i förhållandena inom fodermedelsbranschen. Vidare måste, som jag tidigare nämnt, hänsyn tagas till de felkällor som föreligger vid analys av prov. Dessa omständigheter motiverar emellertid enligt min mening inte ett stadgande av innebörd att åtal ej skall få ske utan att den felande först fått tillfälle vidtaga rättelse. I stället bör stadgas, att åtal för sådana förseelser skall få ske endast efter medgivande av kontrollmyndigheten. Denna myndighet har med sin erfarenhet på detta speciella område bättre förutsättning än åklagaren att bedöma huruvida en konstaterad avvikelse från garanti kan anses vara så väsentlig att åtal bör ske, huruvida visad oaktsamhet bör anses ringa eller huruvida med hänsyn till andra omständigheter åtal bör underlåtas. Den föreslagna ordningen utsluter inte att, där omständigheterna föranleder därtill, de allmänna reglerna i rättegångsbalken om åtalseftergift tillämpas. I detta sammanhang må framhållas, att systemet med åtalsprövning från kontrollmyndighets sida tillämpas i andra sammanhang. Som exempel må nämnas bestämmelserna i 108 § 3 mom. livsmedelsstadgan och 9 § kungörelsen den 6 mars 1942 (nr 91) med vissa bestämmelser angående handeln med mjölk. Förfarandet synes ha lett till en smidig och enhetlig rättstillämpning.

Mot kommitténs förslag, att kontrollmyndigheten i vissa fall skall äga förelägga vite för den som vägrar förete handling eller lämna uppgift eller tillträde till lokal har remissinstanserna inte haft något att erinra. Även jag anser att sådan möjlighet bör finnas.

I enlighet med dessa allmänna synpunkter har bestämmelserna i 13—18 §§ förordningen utarbetats.

I 13 § 1 mom. har sammanförts sådana överträdelser, för vilka förverkandepåföljd bör kunna inträda. Sådan påföljd stadgas i 2 mom. Genom att på detta sätt i en paragraf straff- och förverkandebestämmelser intages i när-

liggande moment vinnes bättre överskådlighet än om föreskrifterna finnes i skilda paragrafer. I tekniskt avseende har 108 § 1 och 2 mom. livsmedelsstadgan tjänat som förebild. De överträdelse, som omfattas av 1 mom., är sådana vilka regelmässigt kan medföra ekonomisk vinning för företagaren. Vid överträdelse av denna art bör även husbondeansvar kunna inträda. Se härom 15 §. 3 mom. avser överträdelse, för vilka straffet visserligen bör vara dagsböter men förverkandepåföljd eller husbondeansvar inte bör kunna följa. Vägrar någon att förete handling som avses i 10 § kan vitesföreläggande enligt 18 § tillgripas. Sådant tvångsmedel torde vara tillräckligt, varför den av kommittén föreslagna straffbestämmelsen inte medtagits i departementsförslaget. I 4 mom. upptages vissa förseelser, som bör straffas endast med penningböter. 5 mom. innehåller blott en hänvisning till bestämmelsen i 10 kap. 12 § andra stycket allmänna strafflagen angående straff (dagsböter) för den som vägrar inträde som förrättningsman äger fordra.

14 § innehåller bestämmelser om tystnadsplikt och straff för överträdelse av sådan. Är förövaren ämbetsman eller i straffrättsligt hänseende att jämställa med sådan blir i stället straffbestämmelsen i 25 kap. 3 § strafflagen tillämplig.

15 § innehåller en bestämmelse om husbondeansvar och är, bortsett från begränsningen till förseelser som avses i 13 § 1 mom., likalydande med 8 § i 1950 års kungörelse. Från handelns sida har, som jag tidigare nämnt, bestämda invändningar gjorts mot ett bibehållande av husbondeansvar med sådan bevisregel att straff inträder, såframt inte omständigheterna gör sannolikt att förseelsen skett utan husbondens vetskap och vilja (omvänd bevisbörda). Härvid har de experter inom kommittén, som avgivit särskilt yttrande i denna fråga, mot den föreslagna omvända bevisbördan åberopat ett uttalande av lagrådet vid behandling år 1938 av förslag till sjöarbetstidslag. Uttalandet avsåg emellertid inte frågan huruvida bevisbördan borde vara omvänd eller inte. Det riktade sig i stället mot ett stadgande rörande vilken grad av bevisning som borde erfordras. Det till lagrådet remitterade förslaget lät straffskyldighet för redare inträda »där omständigheterna göra sannolikt att förseelsen skett med hans vetskap och vilja». Bevisbördans fördelning var alltså den inom straffrätten vanliga. Lagrådet reagerade mot att, då förutsättningen för straffbarhet var vetskap och vilja från redarens sida, ett särskilt stadgande i syfte endast att underlätta åklagarens bevisskyldighet föreslagits. Lagrådet hemställde, att stadgandet avfattades såsom i då gällande sjöarbetstidslag, enligt vilken bevisskyldigheten uttrycktes med orden »där förseelsen visas hava skett med hans vetskap och vilja». Lagrådet uttalade klart, att mot dess ståndpunkt inte var stridande att i vissa fall en handling var belagd med straff oberoende av eljest nödvändiga subjektiva förutsättningar, eller att en brottslig handling efter lag skulle anses innefatta presumption om delaktighet av annan än gärningsmannen. Som exempel på stadgande av sist nämnt slag anförde lagrådet 88 § 2 mom. 1917 års rusdrycksförordning, vilket innefattade ett stadgande om husbondeansvar av samma typ som kommittén nu föreslagit. Lagrådets yttrande synes alltså

ha misstolkats av experterna och utgör intet principiellt uttalande mot ett stadgande om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Ett sådant uttalande gjorde däremot riksdagen i samband med behandlingen av propositionen 1954: 19 med förslag till allmän förfogandelag m. m. I propositionen hade föreslagits bestämmelser om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Andra lagutskottet anförde i anledning av motioner, att den föreslagna avfattningen påtagligt stred mot de straffprocessuella grundsatser som enligt modern åskådning borde gälla. Utskottet förordade därför, att stadgandet utformades så, att straffbarheten inträdde endast om brottet begåtts med husbondens vetskap och vilja. Utskottets förslag godkändes av riksdagen. Emellertid har riksdagen senare vid flera tillfällen antagit författningar som innehållit bestämmelser om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Som exempel må, förutom de av kommittén omnämnda 1956 års förordningar på jordbruksregleringens område, nämnas 89 § 3 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), 59 § ölförsäljningsförordningen samma dag (nr 522) och 44 § förordningen den 18 maj 1956 (nr 328) om kontroll å ädelmetallarbeten. Vid behandlingen av förslaget till sistnämnda förordning uttalade andra lagutskottet (utlåtande 1956: 21), att någon fast praxis inte utbildats i fråga om husbondeansvarets utformning. Sedan utskottet nämnt, att vissa utredningar pågick rörande reformering av specialstraffrätten, anförde utskottet, att ett stadgande med den i propositionen förordade avfattningen syntes väl ägnat att tillgodose syftet med bestämmelsen, nämligen att hos de berörda företagarna inskräpa vikten av att den underlydande personal verkligen följde lämnade föreskrifter. Utskottet ville därför inte motsätta sig förslaget. Vidare må nämnas, att i proposition nr 8 till årets riksdag framlagts förslag till ny ölförsäljningsförordning. I detta har föreslagits en bestämmelse om husbondeansvar med samma utformning som den i gällande ölförsäljningsförordning intagna.

Av det anförda framgår, att principiellt hinder mot ett sådant stadgande om husbondeansvar som kommittén föreslagit inte har ansetts föreligga. I likhet med ämbetsverken anser jag, att förslaget är välgrundat. Emellertid har i departementsförslaget tillämpningsområdet för stadgandet gjorts något snävare än i kommitténs förslag. Enligt detta skulle husbondeansvar kunna följa i anledning av varje direkt i förordningen straffbelagd förseelse, alltså bland annat därest en anmälan av grov oaktsamhet från en anställds sida fick ofullständigt innehåll. Enligt mitt förslag inträder husbondeansvar endast vid sådana överträdelser som avses i 13 § 1 mom. Som jag tidigare anfört kan dessa i regel medföra ekonomisk vinning för företagaren. I sådana fall synes det vara fullt motiverat, att såväl förverkandepåföljd som husbondeansvar kan ådömas. Härigenom hindras företagaren från att få ekonomisk vinning och inpräntas vikten av övervakning från hans sida. Kooperativa förbundet har ifrågasatt huruvida inte, om mot förbundets mening husbondeansvar stadgades, ordet husbonde borde utbytas mot företagare eller arbetsgivare. En sådan omformulering vore med hänsyn till modernt språkbruk i och för sig tilltalande, men den skulle säkerligen inne-

bära utvidgning av tillämpningsområdet. Genom att ordet husbonde användes torde nämligen från företagarens ansvar undantagas sådana överträdelser som begås av anställda, vilka innehar en mera självständig ställning t. ex. filialföreståndare eller avdelningschefer i affärsföretag. I avbidan på resultatet av pågående undersökning av specialstraffrättens bestämmelser angående företagarsvar (jfr SOU 1960: 28, s. 4) anser jag därför, att den hittills brukliga utformningen av stadgandet bör bibehållas.

16 § innehåller vissa stadganden av processuell natur, vilka saknar motsvarighet i 1950 års kungörelse. Första stycket återfinnes inte i kommitténs förslag, varemot andra stycket motsvarar 9 § andra stycket i nämnda förslag. Motiven till stadgandet i första stycket har jag tidigare angivit.

Stadgande motsvarande det i andra stycket intagna finnes i ett flertal andra författningar. Som exempel må nämnas 49 § andra stycket förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

I 11 § gällande kungörelse finnes en allmän bestämmelse om att straff inte får ådömas enligt kungörelsen om gärningen är straffbar enligt allmänna strafflagen. Kommittén har föreslagit, att motsvarande stadgande införes i förordningen (12 § kommittéförslaget). Vid remissbehandlingen av förslaget till allmän förfogandelag och ransoneringslag förordade en instans, att i lagarna skulle införas en bestämmelse om att straff enligt dem inte fick ådömas, då gärningen var belagd med strängare straff i strafflagen. Föredragande departementschefen uttalade emellertid i propositionen (1954: 20 s. 144), att han inte kunde tillstyrka detta förslag utan ansåg, att sådana fall av brottskonkurrens borde bedömas jämlikt allmänna regler. Jag delar denna uppfattning och har därför i förslaget till förordning inte infört det av kommittén förordade stadgandet.

18 § har, fränsett en mindre, redaktionell jämkning, avfattats i enlighet med kommitténs förslag (14 §) och motsvarande stadganden i 1956 års jordbruksregleringsförfattningar och torde inte tarva vidare kommentar.

Motionerna I: 661 och II: 790

Till stöd för yrkandet om uteslutande av de i 13 § 2 mom. och 15 § föreslagna bestämmelserna anför motionärerna följande.

Först och främst måste vi vända oss emot den i 15 § i förordningen upptagna bestämmelsen om det straffrättsliga husbondeansvaret. Denna går ut på att husbonde ansvarar för sådan i 13 § mom. 1 omnämnd förseelse, som förövas av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna gör sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap eller vilja. Bestämmelsen innefattar en s. k. omvänd bevisbörda, d. v. s. det åligger företagaren respektive verkställande direktören i en i aktiebolags- eller föreningsform bedriven rörelse att till sitt friande visa, att förseelsen skett utan hans vetskap eller vilja, något som i praktiken ofta kan stöta på oöverkomliga svårigheter.

Ifrågavarande bestämmelse är icke blott en ur processuell synpunkt onödig tillspetsning av företagarens allmänna straffrättsliga ansvar utan även ett i hög grad otidsenligt relict i svensk lagstiftning. Husbondeställ-

ningen såsom sådan försvann ur svensk lagstiftning i övrigt, när tjänstehjonsstadgan på sin tid upphävdes. Bestämmelsen saknar betydelse ur den allmänna laglydnadens synpunkt och är principiellt förkastlig bl. a. däri-genom att den kan medföra, att en person ådömes straff för en förseelse, som han icke haft möjlighet förhindra. Icke minst ingiver den omvända bevisbördan betänkligheter. Bestämmelsen vilar därtill på fiktionen, att den högste företagschefen kan fortlöpande övervaka varje anställd person, nå-got som med tanke på storleken av de företag, i vilka verksamheten numera merendels bedrives, ofta är en ren orimlighet. Dagens arbetsmarknadssitua-tion är ägnad att ytterligare understryka detta, alldenstund arbetsgivaren ofta kan ha svårigheter att vinna gehör för order, som går ut på ordning i arbetet och iakttagandet av utfärdade föreskrifter. Meddelade tillrättavis-ningar kan leda till att den anställde säger upp sig och lämnar arbetet, var-förutom det ofta kan möta svårigheter att anskaffa annan arbetskraft. — Att motivera bestämmelsen med att sådana överträdelser som avses kan medföra ekonomisk vinning för företagaren torde icke utan vidare låta sig göra. När det är fråga om juridiska personer, träffar dessutom straffet den verkställande direktören, vilken merendels över huvud taget icke har någon ekonomisk vinning av överträdelsen.

Det är visserligen riktigt, att lagregler av liknande schablonmässig inne-börd via kristidsförfattningar, i vilka de möjligen behövdes, insmugit sig i ett antal andra specialförfattningar rörande olika områden av näringslivet. När detta skett, torde det emellertid ha skett utan noggrannare övervägan-den. Det är att märka, att motsvarande regler saknas i en sådan lagstiftning som livsmedelslagen. Varför handeln med fodermedel för djur skall vara underkastad strängare ansvarsregler i denna del än dem som gäller för handeln med livsmedel för människor torde vara svårt att nöjaktigt förklara. Någon skillnad mellan de båda branscherna i fråga om företagarens möjlig-heter att i detalj övervaka rörelsen torde i varje fall icke föreligga. Om nå-gon skillnad skulle föreligga, torde den åtminstone icke kunna tagas till intäkt för att ställa större krav på fodermedelshandeln. Det är att märka, att foderblandningar är föremål för masstillverkning, därvid 100-tals ton framställs på en gång; att det under sådana förhållanden icke alltid är lätt att garantera en hundra procentigt enhetlig vara i varje säck ligger i öppen dag.

En annan bestämmelse, mot vilken kan riktas kritik, är den i 13 § mom. 2 upptagna förverkandeklausulen. Bestämmelsen kan under omständigheter leda till orimligt hårda ekonomiska konsekvenser för den enskilde. Angåen-de densamma kan hänvisas till de erinringar, som framförts vid remiss-behandlingen.

19 §.

Departementschefen

Såsom uttalats i den allmänna motiveringen bör Kungl. Maj:t i en till-lämpningskungörelse ange i vilken utsträckning förordningen skall till-lämpas. I kungörelsen bör vidare vissa bestämmelser meddelas direkt av Kungl. Maj:t och i övrigt kontrollmyndigheten bemyndigas att inom viss ram meddela ytterligare föreskrifter. Det bör åligga kontrollmyndigheten att efter samråd med berörda myndigheter och organisationer i god tid före förordningens ikraftträdande till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till tillämpningskungörelse.

Ikraftträdande

Departementschefen

Med hänsyn till att vad jag föreslagit i kostnadsfrågan har samband med budgeten är det lämpligt, att förordningen träder i kraft först den 1 juli 1962. En sådan tidsfrist är motiverad även ur den synpunkten, att kontrollmyndigheten skall få nödig tid att utarbeta förslag till tillämpningskungörelse och egna bestämmelser. För att fodermedelsbranschen skall få viss tid på sig för anpassning bör även tillämpningsföreskrifterna utfärdas i god tid innan de träder i kraft.

Upphävande av vissa författningar

Departementschefen

Förslaget till lag angående upphävande av 1938 års lag om handel med fodermedel, vilken aldrig trätt i kraft, är en följd av den föreslagna förordningen.

Såsom kommittén föreslagit bör jämväl kungörelsen den 18 oktober 1946 (nr 655) med vissa bestämmelser angående fodertran upphävas. Erforderliga kvalitetsföreskrifter beträffande fodertran torde i stället få utfärdas med stöd av 6 § i den nu föreslagna förordningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga dessa författningsåtgärder.

Utskottet

Den lag på förevarande område, som utfärdats år 1938, har, som framgår av det tidigare, på grund av mellankommande förhållanden aldrig trätt i kraft. I stället gäller sedan år 1950 en av Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan utfärdad kungörelse. Den förordning, som nu föreslås, vilar i huvudsak på de principer, som kommit till uttryck i kungörelsen; dock innebär förslaget vissa väsentliga ändringar i förhållande till vad som hittills tillämpats. Främst avses här att området för kontrollen utvidgats och att kostnadsfrågan fått en ny lösning.

Behovet av nya bestämmelser är allmänt vitsordat och behöver ej här ytterligare betonas. Förslaget såsom helhet synes utskottet väl avvägt. Genom att förordningen fått formen av en fullmaktsförfattning, däri Kungl. Maj:t lämnats viss frihet såväl i valet av föreskrifter som i bestämmandet av vilka varor kontrollen skall omfatta, har möjliggjorts, att bestämmelserna på ett smidigt sätt kan anpassas efter utvecklingen på området.

De kontrollföreskrifter, som kan komma i tillämpning upptages i 4--10 §§ i förslaget. Utskottet har ingen erinran mot dessa bestämmelser.

Ramen för vilka varor föreskrifterna kan omfatta bestämmas av innehållet i 1 §, 2 § första stycket och 3 §. Den yrkesmässiga tillverkning och handel, som kan bli föremål för reglering, skall således avse endera foder-

medel i den betydelse, som anges i 1 § första stycket, eller de i 3 § angivna varorna. I båda fallen gäller, att varorna skall vara avsedda för de i 2 § första stycket uppräknade djurslagen. Förordningens innehåll i dessa delar skulle enligt utskottets mening klarare framgå, om dels från hänvisningen i 2 § första stycket uteslutes 3 §, dels bestämmelsen i 3 § sättes före de bestämmelser som upptagits i 2 § och alltså berörda författningsrum får byta plats. Utskottet föreslår, att förslaget ändras i enlighet härmed.

I 1 § andra stycket uppräknas vissa varuslag som, ehuru hänförliga till fodermedel, icke innefattas i bemyndigandet. Av dessa undantag skall här endast beröras det som upptagits i punkt 2, eller den s. k. beställningstillverkningen. Utformningen av detta undantag har kritiserats i samtliga de motioner, som väckts i anledning av propositionen, och har också väckt särskild uppmärksamhet under förarbetet till författningen. Båda motionsparen synes ha samma syfte, nämligen att genom ändring i författningstexten åstadkomma, att fodermedelsblandning, som djurinnehavare särskilt beställer för egen räkning, uttryckligen skall vara undantagen så snart djurinnehavaren tillhandahållit spannmålen och således oberoende av huru övriga beståndsdelar i blandningen anskaffas. De i motionerna anförda skälen för denna ståndpunkt förtjänar beaktande. Att, såsom i motionerna I: 661 och II: 790 föreslagits, utbyta ordet »råvaror» mot ordet »spannmål» skulle emellertid snarast innebära en försämring i förhållande till vad motionärerna önskar, därest ej samtidigt orden »enbart av» får utgå. En utformning som den sistnämnda skulle emellertid enligt utskottets mening bli alltför vid och i hög grad ägnad att medföra sådana olägenheter som enligt kommittén (se ovan s. 21) talat emot att från kontrollbestämmelserna undantaga beställningstillverkning där djurägaren ej själv tillhandahåller samtliga råvaror. Mot den utformning som föreslagits i motionerna I: 660 och II: 789 kan — förutom vad kommittén andragit — främst anföras, att undantaget icke skulle bli tillräckligt klart och entydigt. Departementschefen har (se s. 22 ovan) uttalat sig för en lösning, som enligt utskottets mening på ett smidigare sätt torde kunna anpassas efter omständigheterna i olika fall än vad ett direkt undantag i författningen skulle kunna göra. Genom den anvisade utvägen synes motionernas syfte väsentligen bli tillgodosett. Utskottet anser sig därför böra förorda bifall till propositionen i denna del.

Med förordnande enligt 2 § första stycket följer enligt andra stycket samma paragraf att jämväl 11—19 §§ i tillämpliga delar skall gälla. Av dessa bestämmelser skall här först behandlas 12 §, som innebär att samtliga kostnader för fodermedelskontrollen, således även administrationskostnaderna, skall bäras genom avgifter av tillverkare och importörer. För avgiftssystemets utformning har i förordningen ej angivits några riktlinjer. Departementschefen har uttalat, att därest riksdagen ej har någon erinran här emot, det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva om uttagande av de för kontrollverksamheten erforderliga avgifterna. Vidare har departementschefen (s. 42—43 ovan) anført, bl. a., att frågan huruvida avgiftsbe-

läggningen helt eller delvis bör grundas på genomsnittliga beräkningar eller faktiska kostnader synes tarva ytterligare överväganden, samt att till utgångspunkt för dessa synes böra läggas det av sakrevisionen framförda förslaget, vilket innebär, att analyskostnaderna uttages genom debitering från fall till fall samt att övriga kostnader täckes genom en tilläggsavgift.

Kostnadsfrågan har, som framgår av den tidigare redogörelsen, mycket ingående behandlats under författningens förarbete, därvid en rad skilda meningar kommit till uttryck. I motionerna I: 660 och II: 789 har yrkats, i första hand att kostnaderna skall stanna på statsverket och i andra hand, att provtagnings- och kontrollkostnaderna helt skall täckas genom avgifter som »baseras på omsättningen».

Utskottet finner övervägande skäl tala för uppfattningen att, enär kontrollen måste sägas främst tillgodose förbrukarnas intressen, kostnaderna för densamma bör bäras av näringen och ej uttagas skattevägen. De i propositionen anförda siffrorna utvisar, att de belopp, varom blir fråga, ej i oskälighet grad kan betunga fodermedelshandeln såsom helhet — kostnaderna synes med säkerhet icke komma att överstiga 0,1 % av inköpsvärdet. Utskottet avstyrker således motionärernas i första hand framställda yrkande. Vad angår andrahandsyrkandet i motionerna finner utskottet — som ej har någon erinran emot att frågan hur avgifterna skall beräknas och fördelas överlämnas till Kungl. Maj:t — liksom motionärerna angeläget, att genom systemets utformning tillses, att små företagare icke påföres avgifter som ej står i rimlig proportion till företagets omsättning.

Straffbestämmelserna har enligt förslaget differentierats så att å överträdelse, som i regel kan medföra ekonomisk vinning för företagaren, såväl bötesstraff som förverkande kan följa (13 § 1 och 2 mom.), medan å överträdelse, som mera har karaktären av ordningsförseelser, endast bötespåföljd kan inträda (13 § 3 och 4 mom.). Förslagets bestämmelse om husbondeansvar (15 §) är tillämplig allenast i fråga om förseelse av först nämnd art.

I motionerna I: 661 och II: 790 har med tidigare (s. 57—58 ovan) återgiven motivering yrkats, att såväl förverkandebestämmelsen som stadgandet om husbondeansvar måtte uteslutas ur förordningen.

Utskottet kan icke dela motionärernas uppfattning, att förverkandeklausulen kan befaras leda till orimliga ekonomiska konsekvenser för den enskilde. Utskottet beaktar härvid främst, att bestämmelsen är fakultativ, och att det således överlämnats åt domstolen att efter omständigheterna avgöra, huruvida och i vad mån förverkandeförklaring skall givas. Motionärernas yrkande i denna del avstyrkes därför av utskottet.

Som framgår av departementschefens uttalande (se s. 56 ovan) har frågan om utformning av regler rörande s. k. husbondeansvar vid ett flertal tillfällen under senare tid prövats av riksdagen. Bestämmelser motsvarande de nu föreslagna har därvid flera gånger antagits.

Vissa av de invändningar motionärerna anfört mot bestämmelsen kan vara befogade. Det kan sålunda ej anses uteslutet, att stadgandet i särskil-

da fall kan leda till konsekvenser som kan synas stötande för den enskilde företagsledaren. Å andra sidan är bestämmelsen ägnad att medföra, att berörda företagare lämnar underlydande personal noggranna föreskrifter och i möjlig mån övervakar att föreskrifterna följs, vilket allt synes betydelsefullt för att syftet med förordningen skall kunna uppnås. Det finns vidare anledning antaga, att oberoende av huruvida ett stadgande som det föreslagna intages i författningen frågan om företagsledares ansvar för förseelse av underställd personal bedömes efter enahanda grunder som stadgandet anger. Vid övervägande av olika synpunkter finner utskottet sig böra stanna för att tillstyrka bifall till propositionen jämväl i denna del. Anledning till omprövning av frågan kan komma att föreligga, sedan den av departementschefen nämnda undersökningen av specialstraffrättens bestämmelser om företagansvar avslutats.

Vid bedömandet av ansvarsbestämmelsernas utformning är vidare att beakta, att en viss garanti mot åtal i fall då åtalets konsekvenser skulle kunna framstå som obilliga ligger i det förhållandet, att åtalsfrågan i vissa fall skall underställas kontrollmyndigheten. Det har ansetts, att kontrollmyndigheten har särskilda förutsättningar att bedöma exempelvis om en förseelse har sin grund i särskilda svårigheter att åstadkomma en exakt och homogen sammansättning av en foderblandning. Åtalsprövningen gäller emellertid ej alla de överträdelser, varå bestämmelserna om förverkande och husbondeansvar är tillämpliga. Utskottet anser, att skäl liknande dem som anförts såsom grund för att åtalsprövning bör ske i fråga om brott mot föreskrifter enligt 5 § och 7 § andra stycket, talar för att jämväl åtal för brott mot föreskrift, som meddelats med stöd av 6 § skall kräva kontrollmyndighetens medgivande. Utskottet föreslår därför, att 16 § första stycket ändras i enlighet härmed.

Som tidigare angivits har i propositionen på anförda skäl föreslagits, att den nya förordningen skall träda i kraft först den 1 juli 1962. Utskottet har för kännedom erhållit kopia av en den 5 maj 1961 dagtecknad, till Konungen ställd skrivelse, vari Svenska mejeriernas riksförening hemställt, bl. a., att Kungl. Maj:t måtte begära riksdagens medgivande att omgående utfärda bestämmelser angående användningen av hormonpreparat i animalieproduktionen i avvaktan på det föreslagna ikraftträdandet av en ny fodermedelsförordning. Till stöd för denna hemställan har i huvudsak anförts, att i Italien utfärdats en lag, innefattande bl. a. förbud mot användning av estrogena substanser, varvid i fråga om till Italien importerade livsmedel fordrats, att dessa skall ha producerats utan användning av estrogener, att denna lag avses skola träda i kraft den 1 juni 1961, att år 1960 från Sverige till Italien exporterades ca 1 500 ton ost till ett värde av 5—6 miljoner kronor, eller ungefär hälften av vår totala ostexport, att av den totala fläskexporten i vårt land, 35 000 ton, 6 000—7 000 ton går till Italien, att exporten av dessa varor kommer att stoppas om leveranserna ej åtföljes av intyg från veterinärmyndigheterna, utvisande att produkterna icke producerats med hjälp av estrogener, att visserligen Sverige för närvarande

icke har något problem med estrogener i mjölk eller andra produkter, att emellertid frånvaron av bestämmelser på området medför, att svårigheter föreligger för de svenska veterinärmyndigheterna att utfärda de intyg man fordrar från italiensk sida, samt att det därför är ytterst angeläget att Kungl. Maj:t får möjlighet att omedelbart utfärda bestämmelser i ärendet.

Utskottet, som icke har någon erinran emot den föreslagna ikraftträdandebestämmelsen, får med hänvisning till innehållet i nyssberörda skrivelse föreslå, att därest författningen av riksdagen antages, Kungl. Maj:t tillika bemyndigas att, efter eget övervägande, för tiden intill dess förordningen trätt i kraft utfärda bestämmelser rörande vara som avses i förslaget 7 §, förutsatt att bestämmelsernas innehåll faller inom ramen för vad som stadgas i författningen sådan den antages av riksdagen.

Utskottet, som icke har någon erinran mot propositionen i de delar som här ej särskilt behandlats, får med stöd av det anförda hemställa, att riksdagen måtte

A. med avslag å följande motioner, nämligen

1) I: 660 och II: 789 i vad därigenom yrkats *dels* att kostnaderna för fodermedelskontroll och provtagning skall stanna på statsverket, *dels* att i förordningen skall anges, att densamma icke äger tillämpning å viss beställningstillverkning;

2) I: 661 och II: 790, vari yrkats ändring i den föreslagna förordningen såvitt avser beställningstillverkning (1 §), förverkande (13 § 2 mom.) och husbondeansvar (15 §);

samt med förklaring att riksdagen funnit, att viss ändring bör vidtagas i förordningens 2 och 16 §§ samt att bestämmelserna i 2 och 3 §§ bör upptagas i omvänd ordning mot vad i förslaget angivits

för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m. med följande ändringar, nämligen

Kungl. Maj:ts förslag

3 §.

Vad i — — — — — till läkemedel.

2 §.

Kungl. Maj:t äger förordna, att bestämmelserna i 3—10 §§ skola äga tillämpning, helt eller delvis, på yrkesmässig tillverkning av och handel med fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur och fjäderfä.

Har förordnande — — — — — delar gälla.

Tillsyn över — — — — — vissa fodermedel.

Utskottets förslag

2 §.

3 §.

Kungl. Maj:t äger förordna, att bestämmelserna i 4—10 §§ skola äga tillämpning, helt eller delvis, på yrkesmässig tillverkning av och handel med fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur och fjäderfä.

Kungl. Maj:ts förslag

4 §.

Den som för avsalu inom riket tillverkar eller hit inför fodermedel, i fråga om vilket förordnande enligt 2 § meddelats, skall inom åtta dagar efter det förordnandet trätt i kraft göra anmälan om sin rörelse hos kontrollmyndigheten i enlighet med närmare bestämmelser som meddelas av myndigheten. Därest tillverkningen eller införseln påbörjas efter ikraftträdandet av sådant förordnande som nyss sagts, skall dylik anmälan göras senast åtta dagar före det varan första gången saluföres inom landet.

Vad i — — — — — förpackar fodermedel.

7 §.

Utan tillstånd av kontrollmyndigheten må ej saluhållas eller försäljas vara, som avses i 3 §, eller fodermedel försatt med annat specialämne än vitaminer.

Vid meddelande — — — — — tillståndets åtnjutande.

16 §.

Brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 5 § eller 7 § andra stycket må ej av allmän åklagare åtalas utan medgivande av kontrollmyndigheten.

Brott varom — — — — — av målsäganden.

Utskottets förslag

4 §.

Den som för avsalu inom riket tillverkar eller hit inför fodermedel, i fråga om vilket förordnande enligt 3 § meddelats, skall inom åtta dagar efter det förordnandet trätt i kraft göra anmälan om sin rörelse hos kontrollmyndigheten i enlighet med närmare bestämmelser som meddelas av myndigheten. Därest tillverkningen eller införseln påbörjas efter ikraftträdandet av sådant förordnande som nyss sagts, skall dylik anmälan göras senast åtta dagar före det varan första gången saluföres inom landet.

7 §.

Utan tillstånd av kontrollmyndigheten må ej saluhållas eller försäljas vara, som avses i 2 §, eller fodermedel försatt med annat specialämne än vitaminer.

16 §.

Brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 5 §, 6 § eller 7 § andra stycket må ej av allmän åklagare åtalas utan medgivande av kontrollmyndigheten.

B. såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört i anledning av det i motionerna I: 660 och II: 789 beträffande kostnadsfrågan i andra hand framställda yrkandet;

C. antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel; samt

D. bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter eget övervägande, för tiden intill dess förordningen om tillverkning av och handel med fodermedel m. m. trätt i kraft, utfärda bestämmelser rörande vara som avses i förordningens 7 §, förutsatt att bestämmelsernas innehåll faller inom ramen för vad

som stadgas i förordningen, sådan den av riksdagen antagits.

Stockholm den 18 maj 1961

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Göran Karlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Åkesson, Åke Larsson, Ernst Olsson och Wirmark;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Andersson i Ryggestad, Johansson i Öckerö, Persson i Tandö, Wachtmeister, Hamrin i Kalmar och Mattsson.